T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TRAKYA BÖLGESİ (EDİRNE-KIRKLARELİ) YEREL YAŞAMINDA FAUNAL ETKİLER VE DÜNDEN BUGÜNE YAZILI OLMAYAN ETNOZOOLOJİK BİLGİNİN KAYIT ALTINA ALINMASI

YUNUS EMRE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BİYOLOJİ ANABİLİM DALI

Tez Danışmanı: Prof. Dr. VOLKAN AKSOY

EDİRNE – 2023

YUNUS EMRE'nin hazırladığı "**TRAKYA BÖLGESİ (EDİRNE-KIRKLARELİ) YEREL YAŞAMINDA FAUNAL ETKİLER ve DÜNDEN BUGÜNE YAZILI OLMAYAN ETNOZOOLOJİK BİLGİNİN KAYIT ALTINA ALINMASI**" başlıklı tez, tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından **Biyoloji Anabilim Dalında** bir **Yüksek Lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri İmza

Prof. Dr. Volkan AKSOY (Danışman)

Prof. Dr. Celal KARAMAN

Dr. Öğr. Üyesi. Tülay BİCAN SÜERDEM

Tez Savunma Tarihi: 20/01/2023

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

İmza

Prof. Dr. Volkan AKSOY

Tez Danışmanı

Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü onayı

Prof. Dr. Hüseyin Rıza Ferhat KARABULUT

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

T.Ü. FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BİYOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
DOĞRULUK BEYANI

Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında, tüm verilerin bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini, kullanılan verilerde tahrifat yapılmadığını, tezin akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını, kullanılan tüm literatür bilgilerinin bilimsel normlara uygun bir şekilde kaynak gösterilerek ilgili tezde yer aldığını ve bu tezin tamamı ya da herhangi bir bölümünün daha önceden Trakya Üniversitesi ya da farklı bir üniversitede tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

20 /01/2023

Yunus EMRE

İmza

Yüksek Lisans Tezi

Trakya Bölgesi (Edirne-Kırklareli) Yerel Yaşamında Faunal Etkiler ve Dünden Bugüne Yazılı Olmayan Etnozoolojik Bilginin Kayıt Altına Alınması

T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü

Biyoloji Anabilim Dalı

ÖZET

İnsanlar yüzyıllar boyunca günlük yaşamlarına dahil ettikleri hayvanlar ile ilgili çok büyük bir bilgi birikimi toplamış ve bu bilgiyi de genellikle sözel yolla sonraki nesillere aktarmıştır. Günümüzde bu ilişki etnobiyolojinin bir dalı olan etnozooloji bilimi çerçevesinde tarihsel, ekonomik, sosyolojik, antropolojik ve çevresel yönlerden incelenmektedir. Etnobiyolojik çalışmalar içinde büyük oranda etnobotanik çalışmalarının yer aldığı görülmektedir. Bu durum Türkiye için de geçerli bir durumdur. Etnozoolojik çalışmaların yok denecek kadar az olması da hem kültürel mirasın kayıt altına alınması hem de akademik çalışmalara ışık tutması açısından önem arz etmektedir.

Bu tez çalışmasında, Trakya Bölgesi'nde (Edirne-Kırklareli) doğmuş ya da küçük yaşlarda bölgeye göç ederek burada yetişmiş kişilere yüz yüze gerçekleştirilen görüşmelerde düzensiz anket soruları yöneltilerek alınan cevaplar dikkate alınarak i) şahsen tecrübe ettikleri, ii) yakınlarının tecrübe ettiği ve/veya iii) varlığını bildikleri ancak şahit olmadıkları etnozoolojik bilgiler derlenerek, sözel yollar ile nesilden nesile aktarılan ve zaman içinde ortadan kalkması muhtemel zooloji ile ilişkili kültürel birikimleri kaydedilerek yerel zoolojik bilgiye dayalı bir etnozooloji envanteri çıkarılmıştır. Kişilerin demografik bilgileri de kaydedilerek derlenen etnozoolojik bilgi ile demografik bilgi arasındaki olası ilişkiler de açığa çıkarılarak yazılı olmayan yerel etnozoolojik bilgi kültürel miras kavramı ekseninde değerlendirilmiştir. Yapılan anket çalışması geniş bir yaş grubunu kapsadığından dolayı yaşlıların gençlere bilgi aktarımının olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Elde edilen ve sözel olarak aktarıldığı için yok olma riskiyle karşı karşıya olan etnozooloji temalı bilgilerin zooloji, ekoloji, biyolojik koruma çalışmalarında akademik

bilgiyi tamamlayıcı rol oynamanın yanı sıra, özellikle populasyon biyolojisi, etnoloji, kaynak kullanımı ve yönetimi, iklim ve kullanılan kaynaklarda gözlenen değişimler, türler arası etkileşimler, abiyotik faktörler ve fauna, etnotaksonomi gibi alanlarda kullanılabilir nitelikte olduğu düşünülmektedir.

Yıl : 2023

Sayfa Sayısı : 82

Anahtar Kelimeler : Etnobiyoloji, fauna, sözel aktarım, insan yaşamında hayvanlar.

Master Thesis

Faunal Influences on Dailylife in Thrace Region (Edirne-Kırklareli) and Recording of Oral Ethnozoological Information from Past to Today

Trakya University Institute of Natural and Applied Sciences

Department of Biology

ABSTRACT

Humans have gathered a great deal of information about animals they included in their daily lifes for centuries and inherited this information to next generations mainly orally. This information today is investigated from historical, economical, sociological, anthropological and environmental perspectives under the field of ethnozooloji within ethnobiology. Ethnobotanical studies dominate studies performed within the field of ethnobiology, which is the case also in Turkey. The lack of ethnozological studies is important, because such studies provide base for recording of cultural heritage and shedding light for academic studies.

In the present study, irregular surveys were conducted with people born and living in Thrace Region (Edirne-Kırklareli) or moved there in early childhood, their answers were used to review ethnozoological information i) they personally experienced, ii) their relatives experienced, and/or iii) they know that exists but not experienced, and their zoology related cultural backgrounds inherited orally and prone to extinction in time were recorded to obtain an ethnozoology inventory. Demographical information of the attendants will also be recorded in order to reveal relationships between ethnozological and demographical information, if any.

The ethnozoology information that will be recorded is thought to contribute academic information in the fields of zoology, ecology and biological conservation and to provide valuable data particularly for population biology, ethnology, resource use and management, changes in climate and resources used, interspecific interactions, abiotic factors and fauna and ethnotaxonomy.

Year : 2023

Number of Pages : 82

Anahtar Kelimeler : Ethnobiology, fauna, verbal transmission, animals in ourlives.

TEŞEKKÜR

Lisans ve yüksek lisans eğitim sürecimde çok dersini aldığım ve almaya da devam ettiğim, akademik ve sosyal yönden çok desteğini hissettiğim, çok iyi bir insan olmasının yanında çok da iyi bir akademisyen olan, bilgi ve birikimlerini özgün bir biçimde yansıtan, kalbi temiz, yüzü güler ve sonsuz saygı duyduğum sevgili danışmanım sayın Prof. Dr. Volkan AKSOY'a, bu tezin başlangıcında devamında ve bitiminde bana yol gösterdiği, o yolda hep yanımda olduğu ve desteğini hiçbir zaman esirgemediği için sonsuz teşekkür, saygı ve şükranlarımı sunarım.

Lisansüstü eğitim sürecinde hem seminer hem de tezimde büyük yardımları dokunan, beni kimi zaman yüreklendirip kimi zaman teşvik eden eşim sevgili Sevda EMRE'ye çok teşekkür ederim.

Süre gelen öğrencilik hayatımın tamamında madden ve manen yanımda olup sevdiğim bölümü okumamda destek çıkan aileme saygı, teşekkür ve sevgilerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET iv
ABSTRACT vi
TEŞEKKÜR viii
İÇİNDEKİLER ix
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ x
ÇİZELGELER DİZİNİ xi
BÖLÜM 1 1
GİRİŞ 1
BÖLÜM 2 6
GENEL BİLGİLER 6
2.1. Etnozolojinin Tanımı ve Kapsamı 6
2.2. Etnozoolojinin Tarihi 8
2.3. Etnozoolojinin Kökeni 9
2.4. Etnozoolojinin Önemi 12
2.5. Türkiye ve Etnozooloji 14
BÖLÜM 3 20
MATERYAL VE METOT 20
BÖLÜM 4 24
SONUÇLAR 24
BÖLÜM 5 59
TARTIŞMA 59
KAYNAKLAR 65
ÖZGEÇMİŞ 69

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

E : erkek

K : kadın

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa No

Çizelge 3.1. Katılımcılara sorulan düzensiz anket soruları ……... 20

Çizelge 3. 2. Çalışmaya katılan kişilerden alınan demografik bilgiler……... 22

Çizelge 4.1. Çalışmaya gönüllü olarak katılanlara ait demografik bilgiler…… 24

Çizelge 4.2. "Geçmişte ya da günümüzde siz ya da ailenizden başkalarının kullandığı evlerde kullanılmış olan hayvan figürleri, kabartmalar vb. süsler var mı? Varsa bunlar ne anlama geliyorlar" sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar…… 26

Çizelge 4.3. "Evinizde geçmişte ya da günümüzde kullandığınız hayvan figürlü biblolar var mı? Varsa bunlar ne anlama geliyor?" sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar…… 27

Çizelge 4.4."Yaşadığınız yörede bildiğiniz evcil ya da yaban hayvanlarının yavrularına verilen özel bir ad var mı? sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar…… 28

Çizelge 4.5. "Yaşadığınız yörede bildiğiniz evcil ya da yaban hayvanların yetişkinlerine verilen özel bir ad var mı? sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar…… 29

Çizelge 4.6. "Bildiğiniz ya da geçmişte aile büyüklerince anlatılan masallarda, hikayelerde vb. adı geçen bir hayvan var mı? sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar…… 30

Çizelge 4.7. "Mevsimler, yağış tipleri, rüzgar, ısı, gök gürültüsü gibi herhangi bir meteorolojik ve/veya iklimsel olay ile ilişkilendirdiğiniz bir hayvan var mı? sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar…… 31

Çizelge 4.8. "Düğün, asker uğurlaması, doğum, cenaze, sünnet vb. özel gün ve törenlerde herhangi bir nedenle kullandığınız bir hayvan var mı? sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar……... 32

Çizelge 4.9. "Tehlikeli olduğunu düşündüğünüz bir hayvan var mı? Varsa bu tehlikeyi nasıl tanımlarsınız? sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar……. 33

Çizelge 4.10.“Çocukken oynadığınız ya da oynandığını bildiğiniz oyunlarda kendisi kullanılan ya da adı geçen bir hayvan var mı? sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar……... 34

Çizelge 4.11. “Güç sembolü olarak tanımlayabileceğiniz bir hayvan (veya hayvanlar) var mı? sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar…… 35

Çizelge 4.12. “Gelin-damat hediyesi olarak kullandığınız ya da kullanıldığını bildiğiniz bir hayvan var mı? sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar…… 36

Çizelge 4.13.“Eskiden ya da günümüzde siz ya da aile büyükleri tarafından kullanılan atasözü ve/veya deyimlerde adı geçen bir hayvan var mı? sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar…….. 37

Çizelge 4.14. “Eskiden ya da günümüzde siz ya da ailenizdeki çocuklar tarafından kullanılan tekerlemelerde adı geçen bir hayvan var mı? sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar…….. 38

Çizelge 4.15. “Eskiden ya da günümüzde siz ya da ailenizden birisi tarafından herhangi bir hastalığın tedavisinde kullandığınız bir hayvan var mı? Varsa hangi amaçla kullanılmaktadır? sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar…….. 39

Çizelge 4.16. “Bolluk/bereket simgesi olarak niteleyebileceğiniz bir hayvan var mı? sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar…… 40

Çizelge 4.17. “Eskiden ya da günümüzde siz ya da ailenizden birisi tarafından yaramazlık yapan çocuklara (onları susturmak için) hitap ederken kullanılan ifadelerde adı geçen bir hayvan var mı? sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar…….. 41

Çizelge 4.18. “Dini motif ya da din ile ilgili herhangi bir alanda kullanıldığını bildiğiniz bir hayvan var mı? sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar…… 42

Çizelge 4.19. “Yetiştiğiniz ya da halen yaşadığınız yörede yemeklerde en çok kullanılan hayvanlar hangileridir? Asla yenmeyen bir hayvan var mıdır? sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar……... 43

Çizelge 4.20. “Geçmişte ya da günümüzde yaşadığınız ve/veya halen yaşamakta olduğunuz yörede sayıca artan ya da yok-olan veya alana sonradan gelen bir hayvan var mı? sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar…….. 45

Çizelge 4.21. “Nazar ve/veya büyü gibi inanışlarla ilişkilendirdiğiniz bir hayvan var mı? sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar……... 46

Çizelge 4.22. “Geçmişte yaşadığınız ya da halen yaşamakta olduğunuz yörede bir dileğin/isteğin gerçekleşmesi için yapılan herhangi bir eylemde adı ya da kendi geçen bir hayvan var mı?” sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar……. 47

Çizelge 4.23. “Geçmişte yaşadığınız ya da halen yaşamakta olduğunuz yörede gözlediğiniz ve belirli bir olaya/sonuca yorumladığınız bir hayvan davranışı var mı?” sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar……... 48

Çizelge 4.24. “Giysi olarak kullandığınız ya da kullanıldığını bildiğiniz bir hayvan ürünü var mı?” sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar…… 49

Çizelge 4.25. “Geçmişte yaşadığınız ya da halen yaşamakta olduğunuz yörede hayvanlardan elde edilen/üretilen ve ekonomik değeri olduğunu düşündüğünüz ürünler nelerdir?” sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar…… 50

Çizelge 4.26. “Geçmişte yaşadığınız ya da halen yaşamakta olduğunuz yörede sizce en değerli hayvan hangisidir?” sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar……. 51

Çizelge 4.27. “Hayvan sokması ve/veya ısırmasına karşı kullanıldığını bildiğiniz geleneksel bir tedavi yöntemi var mı?” sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar……..... 52

Çizelge 4.28. “Herhangi bir hayvanı yanınızdan uzaklaştırmak için kullandığınız sözel ve/veya davranışsal bir yöntem var mı. …… 53

Çizelge 4.29. “Görmeyi en çok istediğiniz hayvan hangisidir?” sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar…….……... 54

Çizelge 4.30. “Bildiğiniz bir hayvan hastalığı var mı?” sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar…… 55

Çizelge 4.31. “Çevrenizdeki evcil ya da yabani hayvanlarda gördüğünüz belirli bir davranışının nedenine dair bir bilginiz var mı?” sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar…… 56

Çizelge 4.32. “Hayvanların üreme davranışları ile ilgili sahip olduğunuz bilgiler nelerdir?” sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar……... 57

Çizelge 4.33. “Bilimsel adını bildiğiniz bir hayvan var mı?” sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar……... 58

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Etnobiyoloji, hayvanların ve bitkilerin insan hayatındaki yerini hem kültürel hem de sosyal düzeyde inceleyen bir bilim dalıdır (Anderson, Pearsall, Hunn & Turner, 2011). Diğer bir deyişle etnobiyoloji, canlılara farklı insan kültürleri tarafından nasıl davranıldığının veya canlıların insan toplulukları tarafından nasıl kullanıldığının bilimsel yöntemlerle incelenmesi olarak tanımlanabilir. Etnobiyoloji etnotıp, etnoekoloji, etnomikrobiyoloji, etnoentomoloji gibi çok farklı alt disiplinlerde çalışma alanı bulsa da etnobotanik ve etnozooloji etnobiyolojinin ana gövdesini oluşturmaktadır. Etnobiyologlar, geleneksel bilginin günümüz küreselleşme sürecinde veya değişen çevreye bağlı olarak yok olmadan kayıt altına alınmasında önemli rol oynarlar. Etnobiyolojik araştırmaların sonuçları tıp, tarımsal üretim, biyolojik çeşitliliğin korunması, enerji kaynaklarının kullanımının planlanması gibi birçok alanda yol göstericidir. Etnobiyolojik araştırmalar sonucunda elde edilen bilgiler gelenekseldir, dolayısıyla etnobiyolojik bilgiler çok hızlı değişir çünkü gelenek zaman içinde değişir.

Etnozooloji en basit tanımıyla insan ve hayvan etkileşiminin incelenmesidir. Diğer bir ifadeyle etnozooloji, insan-hayvan ilişkilerine ve insanların çevrelerindeki fauna hakkında edindiği bilgilere odaklanır. Etnozoolojik çalışmalar, hayvanların insan toplumunda oynadığı rollerin anlaşılmasına olanak sağladığı için önemli bir uygulama alanıdır. Faunal kaynaklar tarih boyunca insan yaşamında çeşitli roller oynamış ve insan yaşamında yalnızca fayda sağlayan bir öğe olarak değil aynı zamanda kültürel, dini, sanatsal ve felsefi açılardan da yer almıştır (Alves & Souto, 2015). Örneğin, kartal

Şamanizm de dahil olmak üzere Çin, Hitit, Japon, Hint ve Avrupa geleneklerinde kutsal kabul edilen bir hayvan olmuş, Mısır'da kötülüğün düşmanı olarak kabul edilmiştir (Çoban, 2015). Yakutların inancına göre en yüksek ruhları taşıyan hayvan kartaldır (Ögel, 1971). Diğer dünya topluluklarına kıyasla göçebe özellikleri daha çok olan Türk toplumlarında faunal etkiler çok daha fazladır. Her ne kadar zaman zaman dini inanışlar etkili olmuş olsa da, Türk toplumu inançlarını da gözeterek hayvanlara yaşamlarında önemli konumlarda yer vermişlerdir.

Özden (2020) çalışmasında şöyle belirtmektedir,

> (….) Eski Türk inanışlarında atalarının hayvanolduğuinanışı dahi vardı. Orta AsyaTürk kabilesi olan Kao-çılar, bir efsaneye göre hükümdarlarının kızıbir kurtla evlenen ve nesli oradan türeyen bir soydur. Kırgızlar ise bir türeyiş efsanesinde geçen ilkatalarının Ata Mağarası'nda bir inekle beraber yaşadıkları ve oradan türedikleri inancına sahipti. İslamiyet öncesinde Türkler, bu inanışların yanı sıra hayvanlara verdikleri değerin bir göstergesi olarak onları kutsallaştırmış ve onlara bayraklarında, armalarında yer vermişlerdir. Ayrıca kaya üstü tasvirlerde yer alan hayvan şekilleri ve hayvan isimleri sonraları Orhon Yazıtları başta olmak üzere birçok destan ve yazılı eserde yer almıştır. Artık inanıştan öte geçip yazıya da tesir eden hayvanlar destanlar ve yazılarda; özelliklerine, kullanılışına ve şekline göre değişik ifadelerle dilde yerini almıştır (s. 45).

İnsan-hayvan ilişkilerini araştıran etnozooloji günümüzde hızla büyüyen bir araştırma alanı olsada bu büyüme Türkiye'de yeterince görülememiştir (Siddiq & Habib, 2016). Özellikle Latin Amerika ve Güney- Güney Doğu Asya ülkelerini konu alan etnozoolojik araştırmalar faunanın insan yaşamındaki yerine dair oldukça çeşitli ve etkileyici bulgular ortaya koymuştur (Albuquerque & Alves, 2016). Türkiye'de ise münferit bazı çalışmalarda insan-hayvan ilişkileri, hayvan ve ilişkili öğelerin insan yaşamındaki yeri konu edilmiştir. Örneğin, Siddiq (2019) Türkiye'de anthrozoolojik çalışmaların gerekliliğinin önemine dikkat çektiği çalışmasında insan-fauna ilişkisine dair bazı örneklere yer verdikten sonra dünyada sosyal bilimler ve beşeri bilimler içinde özel olarak önemli bilim adamları olduğuna, insan-fauna ilişkisi ile ilgili çalışma alanının nispeten bakir bir alan olduğuna dikkat çekmektedir.

İnsan hayatında hayvanların yerini en iyi gösterir örnek geleneksel tıp uygulamalarında hayvanların kullanılagelmiş olmasıdır (Costa-Neto, 2005). Pek çok kültürde çeşitli hastalıkların tedavisi ve rahatlatılması amacıyla hayvanlar "ilaç" kaynağı olarak kullanılmışlardır (Alves & Rosa, 2013). Diğer taraftan, bu tarz uygulamaların batıl inanç olarak görüldüğü de bir gerçektir ancak buna rağmen bazı ilaç firmalarının hayvansal kaynaklı ürünleri metodolojik olarak ilaç olabilme potansiyellerini test etmektedirler. Geleneksel tedavide hayvan kullanımı oldukça eski örneklere de sahiptir.

Örneğin Çin'de toprak solucanlarının tıbbı amaçlarla kullanımı yaklaşık 4000 yıllık bir geçmişe sahiptir (Zhang, Guo & Wang, 1992). Hindistan'da 500'den fazla böcek, akar ve örümcek türünün çeşitli hastalıkların tedavisinde ilaç olarak kullanılmaktadır (Oudhia, 1995). Brezilya'nın iç bölgelerinde yaptığı geziler esnasında von Martius (1939) geyiklerin barsaklarındaki taşların hazımsızlık için çok etkili bir ajan olarak yerel halk tarafından kullanıldığını rapor etmiştir. Orta ve Latin Amerika etnobiyolojik çalışmalar için oldukça katkı sağlayıcı bir coğrafya olmuştur (Albuquerque & Alves, 2016). Örneğin Peru'daki Ese Eja insanları tarafından 50 farklı hayvanın tedavi amaçlı olarak kullanıldığı tespit edilmiştir (Costa-Neto, 2005). Siyah kayman [(*Melanosuchus niger* (Spix, 1825)] olarak bilinen timsahın kanı epilepsinin ve inmenin tedavisinde kullanılmıştır. *Pseudomyrmex* cinsi karıncaların da ezildikten sonra ağrıyan dişlerde kullanıldıklarına dair örnekler mevcuttur (Costa-Neto, 2005). Afrika yerel halklarında da etnozoolojik bilginin kayıt altına alındığı örnekler vardır. El-Kamali (2000), Sudan geleneksel tedavisinde 23 hayvanın kaynak olarak kullanıldığını belirtmektedir. Tek hörgüçlü bir devenin taze dışkısı romatizmayı rahatlatmak için eksternak olarak ağrılı bölgelere sürülmektedir. Benzer şekilde aslan ve çakal yağ dokusu karın ağrılarını dindirmek için topikal olarak uygulanmaktadır. Nijerya'da da toplamda 23 hayvan türünün geleneksel kullanımı bilinmektedir (Adeola, 1992). Ülkenin kırsalındaki çiftçilerin büyük bir kısmının günlük protein kaynağı ve geleneksel ilaçların hazırlanmasında sadece yabani hayvanları ve ürünlerini (diş, kemikler, tüyler ve deri gibi) kullandıkları kaydedilmiştir. Örneğin suaygırı dişleri afrodizyak ve süs olarak kullanılmaktadır (Adeola, 1992).

Ülkemiz geleneksel tıp uygulamalarında ağırlıklı olarak floral elemanlar kullanılsa da (Kendir & Güvenç, 2010), hayvanların ya da hayvansal kaynaklı ürün ya da parçaların kullanımında dair örnekler de az sayıda da olsa vardır (Eminağaoğlu, Göktürk & Beğen, 2017). Artvin'deki Hatila Vadisi Milli Parkı ve çevresinde yaşayan yerel halk tarafından kullanılan bitki ve hayvan türlerinin geleneksel isimlerinin, hazırlanış ve kullanım şekillerinin araştırıldığı ve etnobotanik ve etnozoolojik kullanımlarının incelendiği çalışmalarında Eminağaoğlu vd. (2017) 6 hayvan türünün tıbbi amaçlı olarak kullanıldığını tespit etmişlerdir. Zonguldak, Bartın, Karabük, Kocaeli ve Sakarya'yı kapsayan coğrafyada yapılan bir çalışmada 67 bitki ve 8 hayvandan elde edilen toplam 116 ilaç tespit edilmiştir (Yeşilada vd., 1999). Bu ilaçlar arasında hemoroid için pişirilip yenen kirpi eti, romatizma ağrısını gidermek için kaynatılan koyun dışkısının sıvı

kısmının sıcak banyoda kullanılması, yine hemoroid için kaplumbağa kanının oral yoldan kullanılması ilginç örnekler olarak görülmektedir.

İnsan yaşamında hayvan ve hayvan ilişkili izler günümüzden çok eskiden beri var olmuştur. Aslında, neolitik dönem kazılarında elde edilen kemikten yapılmış çeşitli kullanım aletleri, hayvan figürinleri gibi hayvan kaynaklı objeler, eski insan topluluklarında (tarım devrimi öncesi) mağara duvarlarına çizilen hayvan motifleri, dini yazılı kaynaklarda ve inanışlarda çeşitli hayvanların yer alması (Türkan, 2008), bazı insan topluluklarında (lokal olarak Türkiye'de dahi) bazı hayvanlara özel önem, değer vb. verilmesi (yetim, kişisel iletişim), görsel sanatlarda (Çoban, 2015) ve yazılı edebiyatta hayvan ve ilintili motiflere yer verilmesi, insanın çevresindeki fauna ile olan ilişkisini açıkça ortaya koymaktadır. Buna rağmen, etnozooloji alanında farklı kuşakların farklı yörelerde yaşayan farklı temsilcilerinin sahip oldukları yazılı olmayan bilginin yeni kuşaklara aktarılmaması, bu aktarımın sağlanması için yeterli sayıda çalışmanın olmayışı nedeniyle etnozooloji alanına giren toplumsal bilginin oluşturduğu kültürel mirasın kaybolma riski ile yüz yüze kalacağı açıktır. Bu noktadan hareketle bu çalışmada, Edirne ve Kırklareli illerinin özellikle il merkezlerinin kuzeyinde yer alan (daha dağlık bölgeleri temsil etmektedir) köylerinde doğup büyümüş, ya da bu köylerde doğmuş ancak şehirde yaşamını sürdüren bölge insanının çevrelerindeki faunal elemanlarla ilişkili sahip oldukları bilginin belirlenmesi, kayıt altına alınması, nadir bilinen kültürel mirasın elde edilebilmesi, kişiler ve kültürleri arasındaki olası farklılıkların/benzerliklerin ortaya konulması amacıyla gönüllü olarak çalışmaya dahil olmayı kabul eden farklı yaş gruplarına dahil kadın ve erkek bireylere yüz yüze düzensiz anket sorularının yöneltilmesiyle sahip oldukları yazılı olmayan etnozoolojik bilgilerin kayıt altına alınması amaçlanmıştır. Yazılı olmayan etnozoolojik bilgiler aynı zamanda somut olmayan kültürel miras olarak da ele alınabilirler. Bu terim, UNESCO'nun kültürel mirasın korunması ile ilgili yaptığı çalışmalardan doğmuş ve giderek yaygınlık kazanmıştır (Oğuz, 2013). Kültürel miras tanımının yapıldığı 1972 tarihli Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi'nde anlatılmak istenenin somut olması, 2003 tarihli Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'nin hazırlanması ile sonuçlanmıştır. 1972 yılından sonraki döneme karşılık gelen UNESCO belgelerinde folklor, popüler ve geleneksel kültür, maddi olmayan miras ve sözlü ve somut olmayan kültürel miras gibi terimler kullanılmış olsa da, UNESCO sözleşme metni hazırlığında

çalışan farklı ülke uzmanlarının toplantılarında, korunması istenen alanı kapsayacak en uygun terimin somut olmayan kültürel miras olduğuna karar verilerek sözleşme metninde folklor, antropoloji veya etnoloji gibi terimlere yer verilmemiştir. Sonuç olarak, bu çalışmanın lokal ölçekte de olsa somut olmayan kültürel miras çalışmalarına katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

BÖLÜM 2

GENEL BİLGİLER

2.1. Etnozolojinin Tanımı ve Kapsamı

Tarih boyunca insanlar ve hayvanlar arasında son derece yakın ilişkiler var olmuştur (Alves, 2012). İnsanlar her zaman hayvanları anlamaya, onları köleleştirmeye ve güçlerini ele geçirmeye çalışmışlardır. Arkeolojik araştırmacılar, insanların en az 1.500 yıldır çeşitli balıkları, yumuşakçaları, kuşları, memelileri, sürüngenleri ve amfibileri tükettiğini ortaya koymuştur (Emery 2007; Foster & James 2002). İnsan tarafından avlanan bizon, at ve geyik gibi vahşi hayvanları betimleyen kaya resimleri insan-hayvan ilişkilerini ve tarihini gösteren en değerli kanıtlardır. Bu tür kanıtlar, Marques (1995)'in insan-hayvan etkileşimlerinin tarih boyunca tüm toplumlarda temel bir bağlantı oluşturduğuna dair gözlemini doğrulamaktadır.

Avcılık, bilinen en eski insan faaliyetlerinden biridir ve hayvanlar, büyük yırtıcılara karşı savunmanın yanı sıra faydacı nedenlerle de avlanmıştır (Alves, 2012). Faunal türevli ürünler başta gıda olmak üzere, giysi ve alet olarak ve tıbbi ve büyü-dini amaçlarla kullanılmaktadır (Alvard vd., 1997; Alves & Pereira Filho, 2007). Tüm insan kültürlerinin mitolojileri vardır ve hepsi hayvanlarla yakın entegrasyon ve bağlantı gösterir ve insanlık tarihi boyunca totem, ata veya mitolojik (hayali) hayvanlar veya hayvan-tanrılar var olmuştur (Allaby, 2010).

Hayvanların evcilleştirilmesi, hayvanların insanlık tarihindeki öneminin mükemmel bir örneğidir. Erken insan toplumlarının diyetlerini düzenli et, süt ve deri

kaynaklarıyla zenginleştirmesine olanak sağlamış olan hayvan evcilleştirilmesi hayvanların insanlık tarihindeki öneminin iyi bir örneğidir. Devam eden dönemde, bazı evcil hayvanların yük ve binek hayvanı olarak ya da tarım ekipmanlarının çekişinde kas gücü olarak kullanılması insanların üretim kapasitelerini ve mekânsal hareketliliklerini de arttırmıştır (Ribeiro, 1998).

Görülebileceği gibi, hayvanlar ve insanlar arasındaki bağlantılar binlerce yıl öncesine dayanmaktadır ve dünyanın her yerindeki kültürler, zaman içinde bölgesel faunalarıyla farklı yöntemler kullanarak etkileşim içine girmişlerdir. İnsan kültürlerinin hayvanlarla sürdürdüğü (hem geçmişteki hem de günümüzdeki) etkileşimlerin çeşitliliği, kökleri insanlar ve diğer hayvanlar arasındaki ilk ilişkiler kadar geçmişe uzanan bir disiplin olan etnozoolojinin konusudur. Sax (2002), insanların hayvanlara yönelik tutumlarının, onları sanatta ve tarihte temsil etmeye yönelik ilk girişimlerinden çok önce evrimleştiğini ve hayvanların bilimsel olarak incelenmesine ise çok daha sonra başlandığını belirtmektedir. Bu nedenle etnozoolojinin kökeninin insanoğlunun diğer hayvanlarla ilk temasıyla, diğer bir ifadeyle insanlığın kökeniyle örtüştüğü düşünülebilir.

İnsanlar ve hayvanlar arasındaki karşılıklı ilişkilerin hem olumlu hem de olumsuz yönleri vardır. Hayvanlara karşı derin bir saygıyı teşvik eden birçok insan topluluğu vardır, çünkü hayvanlar faydacı değerleri nedeniyle bu toplulukların üyelerinin manevi geleneklerinde önemli aktörlerdir. Günümüzde dahi pek çok geleneksel kültürde bazı hayvan türleri kutsal kabul edilip korunmaktadır (McNeely 2001). Asya, Afrika ve Latin Amerika'daki toplumlar manevi veya dini öneme sahip kutsal yerler kurmuşlar ve bu yerler biyolojik çeşitliliğin korunması için doğal sığınaklar olarak iş görmüşlerdir. Bazı hayvan türleri pek çok geleneksel kültürde günümüzde dahi kutsal kabul edilip korunmaktadır (McNeely 2001). Diğer taraftan, hayvanlar ve çeşitli hayvan ilişkili öğeler (organlar, uzuvlar, deri vb.) evrensel olarak birçok farklı şekilde kullanılmaktadır ve antropojenik faaliyetler yerel fauna (özellikle hedef türler) üzerinde doğrudan veya dolaylı, bazen büyük etkiler gösterebilirler ve faunal elemanların korunması sırasında bu etkileşimlerin dikkate alınması önerilmektedir. Doğal kaynakların ve biyoçeşitliliğin korunması, yalnızca genetik çeşitliliğin korunması için değil, aynı zamanda dünya çapında çok sayıda insanın varlığının garanti altına alınması için de vazgeçilmezdir (Alves & Souto 2010).

2.2. Etnozoolojinin Tarihi

Kaya resimleri ve arkeolojik yazıtlar etnozoolojik kayıtlar olarak kabul edilmesine rağmen, yazılı belgeler eski insan gruplarının bölgesel faunaları ile etkileşimleri ve bu hayvanları kullanımları hakkında daha kesin bilgiler içermektedir. Örneğin, eski Mısır'da vahşi boğalar için düzenlenen kraliyet avlarının bir sonucu olarak bu hayvanların yerel olarak neslinin tükendiği Amenophis III aracılığıyla belgelenmiştir (Dodd Jr, 1993). Bu Eski Dünya uygarlıkları, belirli hayvan türlerinin insanlarla önemli özellikleri paylaştığına ve örneğin sığırların, atların ve yılanların, güç/egemenlik veya libido/doğurganlık ile yakından ilişkili semboller haline geldiğine dair inançlara sahip olmuştur. Hayvanlar, o dönemin kültürel kavramlarında insanlarla birçok yönden bağlantılı olmuş ve kraliyet kurumlarının tanımlanmasına ve insanları dünyaya ve tanrılara bağlayan düşüncelerin pekiştirilmesine katkıda bulunmuşlardır. Bu görüşler, eski uygarlıkların geride bıraktığı hiyerogliflerde, papirüs belgelerinde ve diğer kayıtlarda korunmuştur.

Hayvanlar ve insanlar çok uzun bir tarihi paylaşırken insanlar sayısız nesiller boyunca etkileşimde bulundukları fauna hakkında bilgi biriktiriyor olsalar da, etnozoolojinin kökeni (diğer birçok bilimsel disiplin gibi) dünyanın dört bir yanına yayılmış doğa bilimcileri ve kaşiflerle bağlantılıdır. Bu nedenle, ilk etnozoolojik belgelerden bazıları, faunaya ilgi gösteren doğa bilimcilerin eserlerinin yanı sıra yerli sakinlerin zoolojik bilgilerini içermektedir. Bu doğa bilimciler genellikle yerel hayvanların bölgesel ve bilimsel adları ve kullanımlarının açıklamalarıyla birlikte listeler derlemişlerdir (Sillitoe, 2006). Bu gelenek, Darwin'in bölgesel ekosistemler hakkında biyolojik bilgileri kaydettiği Beagle yolculuğunda ve Wallace'ın Malezya Takımadaları'nda kaldığı süre boyunca yaptığı çalışmalardaki gibi 19. ve 20. yüzyıllar boyunca devam etmiştir. Bu öncü çalışmalarda yer alan zoolojik bilgiler o zamanın en dikkate değer doğa bilimcilerinden biri olan Linnaeus'un çalışmalarına da bağlı olmuştur (Ellen, 2004). Avrupalı doğa bilimcileri ve kaşifler sadece dünyanın yeni bölgeleri hakkında bilgi edinmeye değil, aynı zamanda orada bulunan hayvan türlerini tanımlayarak ve kullanımlarını belgeleyerek doğal kaynaklarından yararlanmaya çalıştıkları için bu çalışmalar etnozoolojinin kökleri olarak yorumlanabilir.

Doğa bilimcilerin ilgi alanları, faunanın yerel insan toplulukları tarafından kullanımlarını kaydetmenin çok ötesine geçmiş ve toplulukların doğrudan veya dolaylı

yardımı ile binlerce yeni hayvansal organizma keşfedilmiştir. Moreira (2002)'nın belirttiği gibi, 19. yüzyıl doğa bilimcileri dünyaya yayılmışlar ve zamanın bilimsel bilgisinin gelişmesine büyük katkılar sağlamışlardır. Bu noktada bilim insanlarının başarısı büyük ölçüde yerli veya yerleşik toplulukların işbirliğine ve geleneksel bilgilerine bağlı olmuştur. Bu geleneksel bilgi, doğa bilimciler tarafından sistemleştirilmiş, dönemin bilimsel bakış açısı tarafından şekillendirilmiş ve tüm dünyanın kullanımına sunulmuştur. Söz konusu zooloji olduğunda, yerel insan topluluklarının konuya yaptıkları katkı, özellikle hayvanların bulunması, toplanması ve adlandırılması, örneklerin hazırlanması ve korunması, yeni türlerin keşfedilmesi ve faydacı özelliklerini analiz edilmesi gibi pek çok yönden kritik öneme sahip olmuştur. Önemli doğa bilimciler olarak Alfred R. Wallace (1823-1913), Henry W. Bates (1825-1892) ve Louis Agassiz (1807-1873), keşif gezileri sırasında çok başarılı olmuş ve binlerce türü tanımlayarak zoolojiye büyük katkıda bulunmuşlardır. Örneğin Bates, Amazon bölgesinde 11 yıl boyunca, 8.000'i bilim için yeni olan 14.712 farklı tür (çoğunlukla böcek) toplamıştır. Bates'in Amazon bölgesindeki gezilerine ilişkin kayıtlarında, saha çalışması sırasında ve örneklerin yerelleştirilmesi ve yakalanmasında yardımcı olan işadamları, çiftçiler, işçiler, köleler, askeri personel, Kızılderililer ve avcılar gibi 135 farklı kişiye yer verilmektedir. Benzer şekilde, Wallace'ın Brezilya'daki seyahat günlüklerinin birçok bölümü ve bu keşiflere dayanan birçok bilimsel makale, yerel sakinlerin örnek toplamaya ve Negro Nehri'ni haritalandırmaya katılımına dair notlar içermektedir. Bu kayıtlarda özellikle flora ve fauna ve bunların coğrafi dağılımları hakkında yerel bilginin önemine dikkat çekilmiştir.

2.3. Etnozoolojinin Kökeni

Etnobilimler arasından çıkan etnozooloji tarih boyunca dünyadaki farklı insan topluluklarının faunal kaynaklarla olan etkileşimlerini anlamaya çalışan bir bilim dalı olmuştur. Etnozooloji içerikli ilk yayın kabukluların para olarak kullanımına dair bilgiler sunan etnokonkoloji içerikli yayındır (Stearns, 1889). Etnozooloji terimi ilk kez Mason (1899)'un American Zootechny dergisinde yayımlanan Aborijin başlıklı bir makalesinde yer almıştır ancak sonrasında 1920lere kadar unutulmuştur. Henderson ve Harrington (1914) etnozoolojiyi, yerel kültürler ve çevrelerindeki hayvanlar arasındaki ilişkinin

bilimsel olarak incelenmesi şeklinde tanımlamışlardır. İlerleyen dönemde etnozooloji terimi farklı tanımlar ile literatürde yer almaya başlamıştır. Örneğin Overall (1990) etnozoolojiyi hayvanların kullanımlarına dair insanların sahip oldukları bilgi olarak değerlendirmiştir. Marques (2002) ise etnozoolojiyi insan toplulukları ve çevrelerindeki hayvan türleri arasındaki ilişkilere aracılık eden bilgi ve inançlar, duygular ve davranışlara odaklanan disiplinler arası bir çalışma alanı olarak değerlendirmiştir.

Etnozoolojik bir çalışmada konu edinilen taksona göre etnozoolojik alan etnoentomoloji (böcekler), etnoihtiyoloji (balıklar), etnoornitoloji (kuşlar), etnomastozooloji (memeliler), etnoherpetoloji (amfibiler/sürüngenler), etnoprimatoloji (primatlar) gibi farklı adlarla anılabilmektedir. Diğer taraftan etnozooloji, doğa bilimleri ve sosyal bilimlerin elemanlarının dahil olduğu hibrit bir disiplindir. Bu özelliğinin bir sonucu olarak, zooloji, antropoloji, ekoloji ya da ilişkili diğer alanlarda etnozoolojik projeler geliştiren bilim insanları, sosyal bilimlerin öznel yöntemleri ile doğa bilimlerinin nesnel yöntemlerini birlikte kullanarak insanın çevresi ile olan ilişkisini daha yakından incelemeye başlamışlardır. Etnozooloji, etnobiyoloji biliminin bir öğesi olduğu için, her ikisinin tarihsel gelişimi birbiriyle örtüşmektedir. Clément (1998)'e göre etnobiyoloji tarihi klasik öncesi, klasik ve klasik sonrası olmak üzere 3 döneme ayrılmaktadır. 1860'lı yıllarda başlamış olan klasik öncesi dönem, kaynak kullanımı ile ilgili bilgi toplanıldığı dönem iken 1954 yılında başladığı kabul edilen klasik dönem, antropoloji alanındaki yöntemsel gelişmelere de bağlı olarak çok sayıda linguistik ve etnobiyololojik sınıflandırma çalışmasının yapıldığı dönem olmuştur. Günümüzde etnozoolojinin 1981 yılında başlayan klasik sonrası dönemi yaşanmaktadır. Bu dönemde etnozooloji alanında çalışan çeşitli akademik toplulukların ve konu özelinde faaliyet gösteren bilimsel dergiler varlığı dikkat çekmektedir. Bu dönemde özellikle farklı etnik grupların doğal kaynakları kullanımına dair yapılan çalışmalar ile etnobiyoloji ve koruma biyolojisi alanlarının bütünleştirilmesi sağlanmıştır.

Hayvanlar antik çağlardan beri tüm insan kültürlerinde önemli roller oynamış olsa da belirli hayvanların kullanımları ile ilgili çalışmalar her zaman bitkilere yönelik benzer çalışmaların gerisinde kalmıştır. Henderson ve Harrington (1914)'un alandaki öncü çalışmaları etnozooloji terimini ilk kez etnobotanik ile bir arada kullanmıştır. Bu çalışma her ne kadar etnozooloji içerikli çalışmaları pek teşvik etmemiş olsa da, bazı etnozooloji

hedefli olmayan çalışmalarda dahi hayvanların insanlar tarafından kullanımına ilişkin çok sayıda bilgi elde edebilmek mümkündür (Birirket-Smith, 1976).

Etnozooloji içerikli ilk çalışmaların yayınlanmasından sonraki dönemde etnozoolojinin akademik alandaki gelişimi etnobilimsel yöntemler, özellikle de yerel taksonomiler üzerine olmuştur (Sturtevant, 1964). 1908'deki klasik öncesi dönemde var olan eğilimleri takiben Chamberlin (1908) Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Goshute Kızılderilileri tarafından kullanılan hayvanların yerel isimlerine ait bir liste yayınlamıştır. Takip eden dönemde ise etnozoolojik çalışmalar hayvanlara bakış açısı ve sınıflandırma üzerine odaklanmıştır. Bu bağlamda Malkin'in Meksika'daki bazı yerel halkların etnozooloji bilgileri ile ilgili çalışmaları halk taksonomisi alanında çok daha fazla hayvansal organizmaya yer verilmesine neden olmasının yanı sıra yerel hayvan türlerinin gelişimleri, beslenme ile ilgili özellikleri, eşeysel farklılıkları gibi konularda da yerel bilginin artmasına yol açmıştır (Malkin, 1958). Günümüzde etnozooloji alanında yapılan çalışmalarda kültürel algı ve etnozoolojik sınıflandırma sistemleri, mitler ve inançlar, insan toplumları tarafından hayvan kullanımının biyolojik ve kültürel yönleri, hayvanlardan organik ürün elde etme ve hazırlama yöntemleri, evcilleştirme, toplama teknikleri ve hayvan populasyonları üzerindeki etkileri gibi konulara ağırlık verilmektedir (Alves & Souto, 2015).

2.4. Etnozoolojinin Önemi

Etnobiyolojik araştırmalar yerel halkların doğa ve kullandıkları biyolojik kaynaklara dair derin bir bilgiye sahip olduklarını göstermektedir (Alves & Rosa, 2013). Bu tarz bilgiler tüm dünyada ilgi odağı haline gelmiştir çünkü geleneksel bilgi ve çeşitli geleneksel yöntemlerin çevresel etkinin değerlendirilmesi, kaynak yönetimi, sürdürülebilir gelişim gibi alanlardaki bilimsel bilgiyi tamamlayıcı nitelikte olduğu anlaşılmaya başlanmıştır.

Geleneksel veya yerel zoolojik bilgi insanlar ve bölgesel fauna elemanları arasındaki maddesel ya da ruhani ilişkilerden köken almaktadır. Birbirlerine tamamlayıcı nitelikte olan akademik bilgi ve geleneksel bilgi aynı kaynaktan köken almaktadır. Her iki tip bilgi de doğal olaylarla ve ekosistemin çeşitli bileşenleri arasındaki ilişkilerle ilgili deneysel veriler üretirler (Alves & Nishida, 2002). Ancak buna rağmen, geleneksel bilginin bilimsel camia tarafından zaman zaman ikincil plana da atıldığı dönemler de olmuştur.

Yerel ya da geleneksel zoolojik bilgiye sahip kişiler genellikle avcılar, balıkçılar, hasatçılar gibi faunal kaynakları doğrudan kullanan kişilerdir çünkü bu kişilerin aktivitelerindeki başarıları yapacakları ekolojik gözlemler ile sıkı ilişki içerisindedir (Alves & Nishida, 2002). Sonuç olarak bu insanlar, zooloji, ekoloji ve biyolojik koruma çalışmalarındaki geleneksel bilgiyi tamamlayıcı nitelikte olan ve özellikle populasyon biyolojisi, etnoloji, kaynak yönetimi, iklim ve doğal kaynaklardaki değişim, türler arası etkileşim, abiyotik faktörler ve fauna arasındaki ilişkiler, etnotaksonomi ve doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı çalışmalarına katkı sağlayabilir biyolojik bilgiye sahip olabilirler (Rosa vd., 2005).

Yerel veya geleneksel zoolojik bilgi sadece yeni çalışma alanları açmaz, aynı zamanda çeşitli bilimsel hipotezlerin çapraz kontrolünün yapılmasına da olanak sağlar. Örneğin, Alves ve Nishida (2002), Brezilya'daki bir yengeç (*Ucides cordatus*) toplayıcı toplulukla ilgili bir araştırma programı yürütmüşlerdir. Bu topluluk, kendileri için yaşamsal öneme sahip yengeç türü ve yaşam ortamları hakkında hatırı sayılır bir bilgiye sahiptir ve yaşamları yengeçlerin doğal yaşam döngülerine sıkı sıkıya bağlıdır. Araştırıcılar, yerel halktan edindikleri bilgiler ışığında gel-git olayının *U. cordatus*'daki ekdizis üzerindeki etkisi üzerine bir hipotez geliştirmişlerdir. Elde ettikleri sonuçlar, bu

yengeçteki doğal ortam ekdizis olayının 28-29 gün sürdüğünü ortaya koymuştur ki bu süre laboratuvar ortamında belirlenen 15-20 günlük süreçten belirgin şekilde farklı bir süredir. Laboratuvar ortamında gel-git olayını gerçeğe yakın taklit etmenin zorluğu da düşünüldüğünde, yengeç toplayıcılarının sağladıkları ekdizis verisi gerçeği daha yansıtır bir nitelik kazanmaktadır.

Etnozoolojik bilgiler, taksonomi, faunal envanter çalışmaları, hayvansal organizmaların dağılımları ve yeni türlerin keşfedilmesi gibi çeşitli zoolojik araştırma konularına katkı sağlamaktadır. Örneğin, bir kurbağa türü olan *Litoria bulmeri*'nin keşfi Ralph Bulmer'ın etnoherpetolojik bir çalışması vasıtasıyla olmuştur ki bu nedenle bu kurbağa türünün bilimsel adlandırılmasında bu araştırıcıya atıfta bulunulmuştur. Benzer şekilde, Zuercher vd. (2003), Paraguay'da yerel halk tarafından toplanan hayvan dışıkılarını kullanarak moleküler düzeyde bir sitokrom-b analizi yaparak bölgedeki karnivor memelileri tespit etmişledir. Bu çalışmada yerel zoolojik bilginin araştırma projelerine yaptığı katkının altı özellikle çizilmiştir. Geleneksel zoolojik bilgi yabani hayvan populasyonlarına ilişkin nicel tahminlerin yapılmasında da faydalı olmuştur. Anadon vd. (2010)'un İspanya'daki çobanlarla yaptığı çalışmaları bu duruma iyi bir örnek olarak verilebilir. Çalışmada araştırıcılar bir kara kaplumbağası türü olan *Testudo graeca* ile ilgili çobanların sahip oldukları geleneksel bilgiyi kullanarak bu türün yerel düzeydeki bolluğu ve populasyon büyüklüğü hakkında bilgi sahibi olmuşlar ve bu bilginin güvenilirlik düzeyini standart yakalama metodlarının çıktıları ile karşılaştırma yöntemiyle test edebilmişlerdir. Sonuçlar, lokal bilginin bu tür ile ilgili çok az maliyetli ve yüksek kalitede bir bilgi sağladığını ve sağlanan bilginin, standart örnekleme metotları ile elde edilenden çok daha fazla olduğunu ve daha fazla bir coğrafik alanı kapladığını göstermiştir.

2.5. Türkiye ve Etnozooloji

Türkiye, Pleistosen döneminden bu yana memeliler, sürüngenler ve kuşlar başta olmak üzere çeşitli hayvan gruplarına karşı merak uyandıran bir faunaya sahip olmuştur ve biyoçeşitlilik açısından da dünyada önemli bir bölgede yer almaktadır. Bu nedenle, Türkiye'nin hem şehir hem de köy yaşamında insan-hayvan etkileşimleri uzun bir tarihsel arka plana sahiptir. Tarih öncesi dönemlerden beri ülkemiz coğrafyasında hayvanlar çeşitli kültürel, sosyal ve ekonomik alanlarda önemli roller oynamışlardır. Ayrıca, Orta Anadolu ve Güneydoğu Anadolu, domuz, koyun, keçi ve sığır gibi önemli toynaklı hayvanların ilk evcilleştirildiği bölgeler arasındadır (Özbaşaran, 2011). Tüm dünyada olduğu gibi çeşitli hayvansal organizmaların tedavi amacıyla kullanıldığı bölgeler ülkemizde de mevcuttur. Hayvanlar özellikle yerel bazı inanç sistemlerinde de roller oynamaktadır. Çoğunlukla yırtıcı kuşlar olmak üzere farklı hayvanların halk arasında ölüm veya kötü şeyler getirdiği düşüncesi bilinmektedir. Bazı yörelerde kurt, boğa, at, akrep gibi farklı türler farklı sembolik değerlerle anılmaktadırlar. Pek çok hayvansal organizmanın çeşitli ritüel ve festivallerde toplumun duygusal yönlerine dahil oldukları gerçeği, bu önemli kültürel yönün etnozoologlar ve sosyologlar tarafından incelenmesini zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla, bu gereklilik, Türkiye coğrafyasındaki hayvanların farklı araştırma alanlarına ek olarak, insan ve diğer türler arasındaki karmaşık ilişkilerin, çok ölçekli etkileşimlerin ve duygusal bağların da ortaya konmasının önem teşkil ettiğine işaret etmektedir.

Türkiye'de etnobiyolojik bilimler içerisinde etnozooloji etnobotaniğin gölgesinde kalmış olup bugüne kadar çok az çalışma yapılmıştır (Şanlı & Siddiq, 2018). Türkiye'de hayvanlarla ilgili birçok konuya değinen akademik alanlar olsada insan-hayvan ilişkileri üzerine tasarlanmış akademik bir program yoktur. Bazı çalışmalarda fauna kaynaklı birtakım veriler sunulmuş olsa da bunlar oldukça sınırlı zoolojik verilerdir. Eminağaoğlu, Göktürk ve Beğen (2017) tarafından Artvin'de Hatila Vadisi Milli Parkı'nda gerçekleştirilen bir çalışmada park ve çevresinde yaşayan yerel halkla doğrudan görüşmeler yapılmış ve kullandıkları bitki ve hayvan türlerinin geleneksel isimleri, hazırlanması ve kullanımları da dahil olmak üzere etnobotanik ve etnozoolojik kullanımları araştırılmıştır. Sonuçlar 6 hayvan türünün tıbbı amaçla kullanıldığını ortaya

koymuştur. Özellikle kemik ve cilt sağlığı ile ilgili olarak kullanılan hayvanlar arasında ayı, buzağı, keçi ve arı ön plana çıkmıştır.

Diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'deki insanlar da et üretimi için hayvancılıkla ilgilenmektedir. Türkiye'deki insan-hayvan ilişkilerini incelemek için etnozoolojik araştırma projelerine ihtiyaç duyulmaktadır. Türkiye insan-hayvan etkileşimi konusunda sosyo-kültürel ve ekonomik bir öneme sahiptir. Özellikle Türkiye'nin güneydoğu ve orta kesimi domuzların, koyunların, keçilerin ve sığırların insanlık tarihinde ilk kez evcilleştirildiği yerlerdi. Şimdilerde hayvanlar besin ve hizmet sektörünün bir parçası olarak görülmektedir. Fakat Türkiye'de hayvanlar tarımda, dini inançlarda, festivallerde ve daha birçok alanda toplumun bir parçası olarak yer almaktadır. Birçok çiftçi hayvanlara çok bağımlı ve kırsal bölgelerde her evde, tarlayı sürmek, malları taşımak, hasat edilmiş ürünleri işlemek için at, katır, eşek ve sığır vardır. Günümüzde hayvan çiftliklerinin çoğalmasına rağmen hala bazı haneler büyük ve küçükbaş hayvanlar yetiştirmektedir. Kırsal yerlerde yaşayan insanlar evlerinde tavuk gibi diğer evcil hayvanları besin kaynağı olarak yetiştirmektedirler. Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerindeki insanlar arasında güvercin yetiştiriciliği bir hobi olarak görülmektedir (Siddiq, 2019).

İnsan hayvan ilişkilerinin günümüzde belki de en ön plandaki şekli hayvanların evcil hayvan olarak kullanılmasıdır. Hemen hemen her yerleşim biriminde hayvan satımı ve bakımı yapılan bir hayvan mağazası bulunmaktadır. Evde çeşitli hayvan bakımının özellikle yaşlıların terapileriyle de ilişkisi olduğu bir gerçektir. Tek çocuklu ailelerde çocuklara yoldaş olarak eve alınan köpek, kedi, farklı kuş türleri ve balıkların yanı sıra iguana ve hamster gibi farklı hayvanların varlığı düşünüldüğünde ev hayvanları ile insanlar arasındaki ilişkilerin neler olduğu, bu ilişkilerin kökeni ve yaygınlığı ve kültürel yansımaları üzerinde sosyolojik ve antropolojik yaklaşımlarla çalışmalar yapılması önemlidir. Örneğin Edirne'nin Karaağaç olarak bilinen semtinde emekli bir vatandaş ile bir yaban kuğusu arasında 33 yıldır süregelen dostluk, veya Niğde'deki bir fındık satıcısı ile bir papağan arasında görülen "arkadaşlık" gibi insan ve diğer türler arasındaki ilişkilerin araştırılması, günümüz sosyoloji alanının ilgi duyduğu bir alan olmuştur (Siddiq vd., 2018).

Anadolu'da günümüzde devam eden geleneklerin bir parçası olarak halen farklı hayvan davranışları doğum, ölüm, iyilik ve kötülüklerin alametlerini anlamak için yorumlanmaktadır. Örneğin pek çok kişinin zihninde gece kuşları, akbabalar ve kargalar gibi kuşlar, geleneksel inançlarda ölüm veya kötü şeyler getirme özellikleri ile yer almaktadırlar. Örneğin gece aktif olarak yaşayan baykuşların vokal özelliklerinin Anadolu'nun bazı bölgelerindeki kültürlerde ölümü getireceğine inanılmaktadır. Benzer şekilde, yine Anadolu'da bazı bölgelerde beyaz alınlı at, eşek ya da katırların sahiplerine kötü şans veya ölüm getireceğine dahi inanılmaktadır. Yine bazı bölgelerde beyaz horozun iyilik, siyah horozunsa kötülük getireceği inancı vardır. Buna ek olarak güvercinlerin kutsal hayvanlar olduğu ve domuzlarınsa kirli ve haram canlılar olduğu herkes tarafından bilinen dinsel ve kültürel inançlardır. Tüm bu örnekler, Anadolu kültüründe insanların inanç ve düşünce sistemlerine hayvanları da dahil ederek onlara farklı anlamlar yüklediğini göstermektedir. Sonuç olarak, etnozooloji göz önüne alındığında, sadece Anadolu'da değil Trakya yerel toplumlarında da geleneksel düşünce ve inanç sistemlerinde hayvanların rollerini keşfetmek ve yorumlamanın önemli bir akademik disiplin olarak ele alınması gerektiği ortadadır. Ülkemizde hayvanların insan kültüründe önemli yer tutttuğu bir gerçektir. At, güvercin, arı ve kurt gibi bazı hayvan türlerinin özellikle siyasi sembollerde kullanılması, toplumun güç ve kültürel kimliğinin bir göstergesi olarak ele alınır. Toplumsal kültür ve gelenekler açısından da hayvanların farklı bölgelerde farklı şekillerde değerlendirildikleri görülmektedir.

"Evcil hayvan kişiselleştirme" veya "hayvan kişiselleştirme" olarak adlandırılabilecek olgu Türkiye'de son dönemde geniş yer tutan bir konu olmuştur. Evcil hayvan sahipleri hayvanlarını ailenin bir parçası olarak görmektedir ve onlara en iyi yiyecekleri almakta, bakımları, rahatları ve onlarla ilgili ürünler için para harcamaktadırlar. Günümüzde hayvan sahiplerinin yoğun taleplerinden dolayı köpek ve kedi otellerinde artış vardır. Örneğin, Eskişehir'de evcil hayvan kedileri için beş yıldızlı bir otel kurulmuştur. Otel kediler için bakım, oyun oynama gibi konularda cömert bir hizmet sunmaktadır (Siddiq, 2019).

Türkiye'de görme engelli kişilerin hayatlarını değiştirmeyi amaçlayan bir kuruluş olan'Rehber Köpek Derneği' 2014 yılında kurulmuştur. Bu dernekte köpeklere çok iyi bir eğitim verilmekte ve eğitim sonunda yapılan testlerden başarılı olan köpekler sahiplerine teslim edilmektedir. Köpekler görme engelli kişilere altı aya kadar eşlik

edebilecek şekilde yetiştirilmektedir. Rehber köpekler ve sahipleri arasında güçlü bağlar olduğu söylenebilir. Engelli kişiler rehber köpekleri sayesinde istediği her yere gidebilmektedir ve istediği çoğu şeyi onun yardımıyla yapabilmektedirler. Rehber köpeklerin yanı sıra Türkiye'de psikolojik bozukluğu olan veya otizmi olanlara yardımcı olan terapi köpekleride yaygındır. Ayrıca, arama kurtarma köpekleri, bir felaket veya doğal afet durumunda insan hayatını kurtarmada önemli bir rol oynamaktadır (Siddiq, 2019).

Türkiye'nin farklı bölgelerinde çeşitli hayvansal ürünlerin, hayvan vücut kısımlarının vb. çeşitli amaçlarla kullanıldığı da bilinmektedir (Acar, 2018). Örneğin hayvan postunun düşme, çarpma, bel ağrısı gibi hastalıklarda tedavi için kullanıldığı bilinmektedir. Çankırı'daki bir uygulamada travma sonucunda vücudunda ezilme meydana gelen kişilerin ezik hasar gören vücut bölgelerinin hayvan derisine sarıldığı ve bir günün yarısında hayvan postunun iç yüzünün, diğer yarısında da dış yüzünün ezik bölgeye temasının sağlandığı bilinmektedir. Edirne'de de, ezik tedavisi için kişinin hasarlı vücut bölgesine yeni yüzülmüş koyun derisinin asıldığı bir tedavi uygulaması vardır (Acar, 2018).

Güvercin yumurtasını çiğ şekilde tüketmenin kalp çarpıntısına iyi geldiği düşünülmektedir. Çiğ yumurta tüketiminin ses tellerine de iyi geldiği bilinmektedir. Açık yaraların üzerine alabalık etinin basılmasının yarayı beslediğine, hasarlı dokuları onardığına, romatizmal hastalıklara iyi geldiğine, böbrek taşlarından kurtulmanın doğal bir yolunun eşkina balığı taşını tüketmek olduğuna, büyükbaş ve küçükbaş hayvanların dalağını tüketmenin kansızlığa iyi geldiğine inanılmaktadır. Bağışıklık sistemi düşük güçsüz çocuklarda arı sütü kullanılmaktadır. Ayrıca arı sütü kanser türlerini önlemek, kan basıncını düşürmek ve yüksek kolestrol düzeylerini düşürmek içinde kullanılır. Kişiyi yılan ısırdığında, yılanın zehrini almak için ezilmiş kaplumbağa içeriği kullanılmaktadır. Kurbağa elledğinde kurbağanın idrarı gözüne gelirse kör olunur diye, kurbağalar çok öterse yağmur yağar diye bir meteorolojik inanç vardır.

Türk halkında köpeklerle ilgili var olan çeşitli inanışlar aşağıda listelenmiştir;

-Vücudu kara-siyah renkte olan köpeklerin tehlikeli olduğu varsayılarak "Nişansız zağar boş olmaz." denilir.

-Evde beslenen balık, kuş, güvercin, köpek gibi hayvanlar eve bereket getirir.

-Köpek yazın sıcakta ön ayaklarının üzerine yatarsa bolluk olur. Ayaklarını yan tarafa uzatırsa kıtlık olur.

Halk arasında örümcek salındığında misafir geleceği söylenir. Horozun kapıya doğru ötmeside misafir geleceğine yorumlanmaktadır. Bir evde örümceğin bulunuşunun eve bereket getirdiğine, evde örümcek ağı olmasının ise evin bereketini azalttığına inanılmaktadır. Arabanın önünden tavşan geçmesi uğursuzluktur. Aşağı Fırat Havzası folklorunda da insanın, arabanın önünden tilki, tavşan geçmesi uğursuz sayılmaktadır. Ayrıca evde beslenen tavşanın bereketi kaçıracağına inanılır.

Evin çatısında baykuş ötmesi o evden ölü çıkacağına yorumlanır. Halk arasında baykuşun ölüm habercisi olduğu düşünülmektedir. Birçok kültürde örneğin; Tahtacı Türkmenleri, Balıkesir yörükleri, Kırgız, Kazak, Türkmenler arasında baykuşun uğursuz ve ölümle bağlantısı kurulan bir kuş olduğu kabul edilmektedir (Yüksel, 2012).

Kuş tüyünü üzerinde taşımanın şans getireceği düşünülmektedir. Halk arasında bereket ile ilgili inançlar vardır. Bunlar, 'Evin önüne güvercin konarsa ve öterse o eve haber gelir.', 'Eve beyaz güvercinin girmesi bolluk, bereket, uğur getirir.', 'Güvercin olan ahırda nazar olmaz, şeytan giremez.'. Bu bağlamda İç Anadolu Bölgesinde güvercin genel olarak saygı gören, kurtarıcı, sadakat sembolü rolünde kutsal, bolluk ve bereket kaynağı olarak ileri sürülebilir.

Bazı yörelerde koyunlara melek, keçilere şeytan yakıştırması yapılmaktadır. Bir yerde koyunun var olması, o yere çeşitli istenmeyen ruhani kimliklerin giremeyeceğine işarettir.

Kesilen kurban derisinden muska yapılır ve bu muska kişiyi koruması amaçlı yapılmaktadır. Büyüden korunmak için domuz dişi kullanılmaktadır. Geyik ve ceylan öldürürsen sana beddua eder. Eski söylentilere göre geyiklerin namaz kıldığı söylenir. Geyik öldürdüğünde geyiğin başı kıbleye doğru yönelir ve ağladıkları söylenmektedir. Bu yüzden geyik ve ceylan öldürülmez. Bir yandan yağmur yağarken bir yandan da güneş çıkarsa tilkilerin düğün yaptığı söylenir. Benekli semenderin elinin üzerinden geçmesi kısmetinin açılmasına yorumlanır. İlkbaharda tarım işleri başladığında, ilk toprağa

işlemeye çıktığında kaplumbağa görürsen o yıl tembel olursun. Kertenkele veya yılan görürsen çalışkan olursun (Okuşluk, 2011; Sinmez & Aslım, 2017).

BÖLÜM 3

MATERYAL VE METOT

Çalışmada, Edirne ve Kırklareli il merkezleri, ilçeleri ve kırsal yerleşim birimlerinde yaşayan kadın ve erkeklere düzensiz anket şeklinde hazırlanmış sorular sorulmuş ve alınan yanıtlar derlenerek çalışma alanındaki yerel zoolojik bilgiye dayalı bir etnozooloji envanteri çıkarılmıştır. Bu amaçla, seçilen pilot bölgelerde yaşayan kişilere ulaşılmış, tez çalışmasının içeriği ve amacı ile ilgili bilgilendirme yapıldıktan sonra gönüllü olanlarla görüşmeler yapılarak zoolojik bilgi birikimleri kaydedilmiştir. Kişilerin demografik bilgileri de kaydedilerek derlenen etnozoolojik bilgi ile demografik bilgi arasındaki olası ilişkilerin irdelenebilmesi için bir veri seti oluşturulmuştur. Katılımcılara yöneltilen düzensiz anket soruları Çizelge 3.1'de, demografik bilgilere yönelik sorular da Çizelge 3.2'de verilmiştir.

Çizelge 3.1. Katılımcılara sorulan düzensiz anket soruları.

Soru 1	Geçmişte ya da günümüzde, size ya da ailenizden başka birisininyaşadığı ev(ler)de kullanılmış olan hayvan figürleri, kabartmalar vb. süsler var mı? Varsa bunlar ne anlama geliyorlar?
Soru 2	Evinizde geçmişte ya da günümüzde kullandığınız hayvan figürlü biblolar var mı? Varsa bunlar ne anlama geliyor?
Soru 3	Yaşadığınız yörede evcil ya da yaban hayvanlarının yavrularına verilen özel bir ad var mı?

Soru 4	Yaşadığınız yörede evcil ya da yaban hayvanların yetişkinlerine verilen özel bir ad var mı?
Soru 5	Bildiğiniz ya da geçmişte aile büyüklerince anlatılan masallarda, hikayelerde vb. adı geçen bir hayvan var mı?
Soru 6	Mevsimler, yağış tipleri, rüzgar, ısı, gök gürültüsü gibi herhangi bir meteorolojik ve/veya iklimsel olay ile ilişkilendirdiğiniz bir hayvan var mı?
Soru 7	Düğün, asker uğurlaması, doğum, cenaze, sünnet vb. özel gün ve törenlerde herhangi bir nedenle kullandığınız bir hayvan var mı?
Soru 8	Tehlikeli olduğunu düşündüğünüz bir hayvan var mı? Varsa bu tehlikeyi nasıl tanımlarsınız?
Soru 9	Çocukken oynadığınız ya da oynandığını bildiğiniz oyunlarda kendisi kullanılan ya da adı geçen bir hayvan var mı?
Soru 10	Güç sembolü olarak tanımlayabileceğiniz bir hayvan (veya hayvanlar) var mı?
Soru 11	Gelin-damat hediyesi olarak kullandığınız ya da kullanıldığını bildiğiniz bir hayvan var mı?
Soru 12	Eskiden ya da günümüzde siz ya da aile büyükleri tarafından kullanılan atasözü ve/veya deyimlerde adı geçen bir hayvan var mı?
Soru 13	Eskiden ya da günümüzde siz ya da ailenizdeki çocuklar tarafından kullanılan tekerlemelerde adı geçen bir hayvan var mı?
Soru 14	Eskiden ya da günümüzde siz ya da ailenizden birisi tarafından herhangi bir hastalığın tedavisinde kullandığınız bir hayvan var mı? Varsa hangi amaçla kullanılmaktadır?
Soru 15	Bolluk/bereket simgesi olarak niteleyebileceğiniz bir hayvan var mı?
Soru 16	Eskiden ya da günümüzde siz ya da ailenizden birisi tarafından yaramazlık yapan çocuklara (onları susturmak için) hitap ederken kullanılan ifadelerde adı geçen bir hayvan var mı?
Soru 17	Dini motif ya da din ile ilgili herhangi bir alanda kullanıldığını bildiğiniz bir hayvan var mı?
Soru 18	Yetiştiğiniz ya da halen yaşadığınız yörede yemeklerde en çok kullanılan hayvanlar hangileridir? Asla yenmeyen bir hayvan var mıdır?

Soru 19	Geçmişte ya da günümüzde yaşadığınız ve/veya halen yaşamakta olduğunuz yörede sayıca artan ya da yok olan veya alana sonradan gelen bir hayvan var mı?
Soru 20	Nazar ve/veya büyü gibi inanışlarla ilişkilendirdiğiniz bir hayvan var mı?
Soru 21	Geçmişte yaşadığınız ya da halen yaşamakta olduğunuz yörede bir dileğin/isteğin gerçekleşmesi için yapılan herhangi bir eylemde adı ya da kendi geçen bir hayvan var mı?
Soru 22	Geçmişte yaşadığınız ya da halen yaşamakta olduğunuz yörede gözlediğiniz ve belirli bir olaya/sonuca yorumladığınız bir hayvan davranışı var mı?
Soru 23	Giysi olarak kullandığınız ya da kullanıldığını bildiğiniz bir hayvan ürünü var mı?
Soru 24	Geçmişte yaşadığınız ya da halen yaşamakta olduğunuz yörede hayvanlardan elde edilen/üretilen ve ekonomik değeri olduğunu düşündüğünüz ürünler nelerdir?
Soru 25	Geçmişte yaşadığınız ya da halen yaşamakta olduğunuz yörede sizce en değerli hayvan hangisidir?
Soru 26	Hayvan sokması ve/veya ısırmasına karşı kullanıldığını bildiğiniz geleneksel bir tedavi yöntemi var mı?
Soru 27	Herhangi bir hayvanı yanınızdan uzaklaştırmak için kullandığınız sözel ve/veya davranışsal bir yöntem var mı?
Soru 28	Görmeyi en çok istediğiniz hayvan hangisidir?
Soru 29	Bildiğiniz bir hayvan hastalığı var mı?
Soru 30	Çevrenizdeki evcil ya da yabani hayvanlarda gördüğünüz belirli bir davranışının nedenine dair bir bilginiz var mı?
Soru 31	Hayvanların üreme davranışları ile ilgili sahip olduğunuz bilgiler nelerdir?
Soru 32	Bilimsel adını bildiğiniz bir hayvan var mı?

Çizelge 3. 2. Çalışmaya katılan kişilerden alınan demografik bilgiler.

Katılımcının	
Yaşı	……..
Cinsiyeti	……..
Eğitim durumu	……..
Mesleği	……..
Özel notlar	……..

Tüm yüz yüze görüşmeler ve veri kaydedilmesi işlemleri bittikten sonra anketlere verilen yanıtlar sistemli bir şekilde dijital ortama aktarılarak kişisel raporlar oluşturulmuştur. Tüm raporların çeşitli demografik kriterlere göre tasnifi sonrasında ise kişiler ya da kişi grupları arasındaki benzerlik ve farklılıklara dair analizler yapılmıştır. Görüşmeler, yine katılımcıların izinleri olmak kaydıyla, bir ses kayıt cihazı ile kaydedilerek veri analizi esnasında karşılaşılabilecek olası bir hatalı bilgi aktarımının önüne geçilmiştir.

Katılımcıların her birine, yaşı küçük olandan büyük olana doğru olacak şekilde bir kod atanmış ve katılımcılar tez içerisinde bu kodla anılmışlardır. Kadın katılımcıların en genç olanına K1, erkek katılımcıların en genç olanına da E1 kodu verilmiştir. Takip eden yaşlar da sırasıyla K2, K3, … ve E2, E3, … şeklinde kodlanmışlardır.

BÖLÜM 4

SONUÇLAR

Çalışma süresince toplamda 30 kadın ve 30 erkek katılımcı ziyaret edilerek anket soruları yöneltilerek yanıtları toplanmıştır. Analiz ve karşılaştırma kolaylığı olması bakımından sorulara verilen yanıtların sunumunda bir kişinin tüm sorulara verdiği yanıtlar yerine, farklı tipteki sorulara tüm katılımcıların verdiği yanıtlar dikkate alınmıştır. Katılımcıların demografik bilgileri Çizelge 4.1'de sunulmuştur.

Çizelge 4.1. Çalışmaya gönüllü olarak katılanlara ait demografik bilgiler.

	İl	Doğum Yeri	İlçe	Öğrenim	Yaş	Görüşme Tarihi
K1	Edirne	Arpaç	Havsa	Önlisans	20	15.02.2022
K2	Edirne	Merkez	Merkez	Lisans	27	18.03.2022
K3	Edirne	Karacaali	Keşan	Önlisans	34	18.02.2022
K4	Kırklareli	Bayramdere	Merkez	Lisans	34	21.03.2022
K5	Edirne	Hacıumur	Merkez	İlkokul	35	24.03.2022
K6	Kırklareli	Merkez	Merkez	Lisans	35	13.01.2022
K7	Kırklareli	Merkez	Merkez	Lisans	35	20.06.2022
K8	Edirne	Koruklu	Keşan	Lisans	36	11.01.2022
K9	Edirne	Geçkinli	Merkez	Lisans	37	05.03.2022
K10	Kırklareli	Yenimahalle	Babaeski	Lisans	37	02.04.2022
K11	Kırklareli	Pehlivanköy	Babaeski	Lise	38	26.06.2022
K12	Edirne	Abalar	Havsa	Önlisans	39	02.03.2022
K13	Edirne	Merkez	Merkez	Yüksek lisans	39	18.04.2022
K14	Edirne	Danışment	Uzunköprü	Lisans	40	16.05.2022
K15	Edirne	Değermenyeni	Merkez	Lise	41	27.06.2022
K16	Edirne	Büyükdoğanca	Keşan	Lise	42	22.06.2022
K17	Edirne	Abalar	Havsa	Önlisans	43	23.06.2022
K18	Kırklareli	Nacak	Babaeski	Lise	44	26.06.2022
K19	Edirne	Merkez	Merkez	Yüksek lisans	45	24.05.2022
K20	Edirne	Boztepe	Keşan	Lisans	48	11.03.2022
K21	Edirne	Bostanlı	Havsa	Lisans	49	10.02.2022
K22	Kırklareli	Beypınar	Merkez	Lisans	54	20.07.2022

	İl	Doğum Yeri	İlçe	Öğrenim	Yaş	Görüşme Tarihi
K23	Edirne	Merkez	Merkez	İlkokul	57	10.08.2022
K24	Edirne	Merkez	Merkez	İlkokul	57	10.08.2022
K25	Kırklareli	Kaynarca	Merkez	Lisans	58	22.07.2022
K26	Edirne	Merkez	Merkez	İlkokul	58	18.07.2022
K27	Edirne	Merkez	Merkez	İlkokul	59	14.07.2022
K28	Edirne	Çömlekakpınar	Merkez	İlkokul	60	15.07.2022
K29	Edirne	Büyükdöllük	Merkez	İlkokul	61	15.07.2022
K30	Edirne	Büyükdoğanca	Keşan	İlkokul	73	18.07.2022
E1	Edirne	Merkez	Merkez	Ortaokul	17	20.07.2022
E2	Edirne	Altıntaş	Keşan	İlkokul	18	18.07.2022
E3	Edirne	Merkez	Merkez	Lise	20	01.05.2022
E4	Kırklareli	Akçaköy	Lüleburgaz	Lise	23	15.02.2022
E5	Edirne	Ahırköy	İpsala	Lisans	30	20.01.2022
E6	Edirne	Başağıl	Uzunköprü	Lise	34	19.06.2022
E7	Kırklareli	Merkez	Merkez	Lisans	36	18.03.2022
E8	Edirne	Bayramlı	Uzunköprü	Lise	38	19.06.2022
E9	Edirne	Abalar	Merkez	Lise	40	25.07.2022
E10	Edirne	Büyükdöllük	Merkez	Lise	41	25.07.2022
E11	Edirne	Merkez	Uzunköprü	Yüksek lisans	41	16.04.2022
E12	Edirne	Musabeyli	Merkez	Lise	43	20.01.2022
E13	Edirne	Bosnaköy	Merkez	Önlisans	44	22.07.2022
E14	Edirne	Merkez	Merkez	Lisans	45	28.07.2022
E15	Kırklareli	Ahmetçe	Merkez	Lisans	46	26.04.2022
E16	Kırklareli	Armağan	Merkez	Lisans	48	11.08.2022
E17	Kırklareli	Asilbeyli	Merkez	Lise	48	11.08.2022
E18	Kırklareli	Armağan	Merkez	Lisans	50	12.08.2022
E19	Kırklareli	Bayramdere	Merkez	Ortaokul	50	12.08.2022
E20	Edirne	Merkez	Uzunköprü	Lisans	55	27.03.2022
E21	Edirne	Habiller	Merkez	İlkokul	56	10.08.2022
E22	Edirne	Büyükdöllük	Merkez	İlkokul	61	10.08.2022
E23	Edirne	Bahçeköy	Keşan	Lise	62	02.05.2022
E24	Edirne	Avarız	Merkez	Lise	64	15.08.2022
E25	Edirne	Karakasım	Merkez	İlkokul	65	16.08.2022
E26	Edirne	Kayapa	Merkez	İlkokul	65	17.08.2022
E27	Edirne	Çamlıca	Keşan	Lise	68	23.08.2022
E28	Edirne	İskenderköy	Merkez	Lise	69	14.08.2022
E29	Edirne	Hacıumur	Merkez	Lise	77	16.08.2022
E30	Edirne	Musabeyli	Merkez	Lise	83	05.05.2022

Katılımcılara yöneltilen sorulara verilen yanıtlar sırasıyla her bir soru için cinsiyet ve yaş gözetilerek verilmiştir. Yanıtlar verilirken tekrarlardan kaçınmak ve anlaşılabilirliği sağlamak için, yanıt vermeyen katılımcıların sadece sayıları verilmiştir.

Soru 1 Geçmişte ya da günümüzde siz ya da ailenizden başkalarının kullandığı evlerde kullanılmış olan hayvan figürleri, kabartmalar vb. süsler var mı? Varsa bunlar ne anlama geliyorlar.

Bu soruya hem kadın hem de erkek katılımcıların 13'er tanesi yanıtım yok şeklinde yanıt vermişlerdir (Çizelge 4.2). Kadın katılımcıların 6 tanesi fil şeklinde figürlerin, 4 tanesi de geyik desenli halının kullanıldığını belirtmişlerdir. Buna ilave olarak kadınlardan kedi, kuş, aslan, sepette tavuk yumurtası, koyun, büyükbaş hayvan, kurt, kartal, atmaca ve turna balığı gibi yanıtlar da alınmıştır. Erkek katılımcılar arasında da fil ve geyik figürünün daha çok bilindiği görülmektedir. Erkekler bu iki hayvana ilave olarak sadece at, kedi, köpek ve yavru kurbağa yanıtını vermişlerdir.

Çizelge 4.2. "Geçmişte ya da günümüzde siz ya da ailenizden başkalarının kullandığı evlerde kullanılmış olan hayvan figürleri, kabartmalar vb. süsler var mı? Varsa bunlar ne anlama geliyorlar" sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar.

K1	Kedi: anlamını bilmiyorum.	E1	Yok
K2	Fil: bereket getirdiği	E2	Fil figürü
K3	Yok	E3	Yok
K4	Yok	E4	Yok
K5	Yok	E5	Yok
K6	Fil figürü ev almak için 7 adet	E6	Yok
K7	Fil figürü: bolluk bereket	E7	Geyik: huzur getirdiği
K8	Yok	E8	Halılar, kilimler süs amaçlı
K9	Yok	E9	At: murat anlamı
K10	Yok	E10	Yok
K11	Yok	E11	Yok
K12	Geyik figürü	E12	Kedi köpek: şans getirdiği
K13	Yok	E13	Geyik, at, kaplumbağa, kuş
K14	Geyik: duvar halısı	E14	Fil: uğur getirdiğine 9 veya 7 adet bir arada olduğunda 1 ev alma şansın olduğu
K15	Kuş, Aslan	E15	Yok
K16	Fil figürleri var bereket anlamına gelir	E16	Görsel amaçlı olarak kullanılır.
K17	Yok	E17	Yok
K18	Geyik figürlü duvar halısı, bereket ve bolluk için	E18	Kedi ve köpek bibloları süs amaçlı
K19	Sepette tavuk yumurtası :bereket için	E19	At nalı, bereket için
K20	Yok	E20	Yok
K21	Yok	E21	Karga sevimsiz
K22	Yok	E22	Martı özgürlük
K23	At, boğa, inek: çiftçilikte kullanılması figüre edilmiş	E23	Yok
K24	Koyun ve büyükbaş figürleri	E24	Yok

K25	Fil	E25	Karga
K26	Kurt özgürlük	E26	Yok
K27	Kartal ve atmaca: dayanıklılık	E27	Fil
K28	Yok	E28	Fil
K29	Fil: bereket için	E29	Yavru kurbağa: bolluk anlamına gelir.
K30	Turna balığı: bolluk bereket	E30	Yok

Soru 2 Evinizde geçmişte ya da günümüzde kullandığınız hayvan figürlü biblolar var mı? Varsa bunlar ne anlama geliyor?

Bu soruya kadın ve erkek katılımcıların 10'ar tanesi yanıtım yok şeklinde yanıt vermiştir (Çizelge 4.3). Her iki gruptan da 9'ar kişinin yanıtı fil olmuştur. Bunlar dışında kadınların yanıtları arasında köpek, kaplan, deve, at, kaplumbağa, kedi ve kartal, erkeklerin yanıtları arasında da kuş, horoz, at, geyik, kaplan, kedi, keklik, boğa, ceylan ve kurt yer almıştır.

Çizelge 4.3. "Evinizde geçmişte ya da günümüzde kullandığınız hayvan figürlü biblolar var mı? Varsa bunlar ne anlama geliyor?" sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar.

K1	Yok	E1	Yok
K2	Köpek ve kaplan (kaplanların asaleti, köpeklerin sadık olması)	E2	Kuş figürü süs için
K3	Yok	E3	Yok
K4	Fil 7 adet olur burunları kapıya dönük dizilir ev almak için	E4	Yok
K5	Yok	E5	Yok
K6	Fil 7 adet ev almak için	E6	Yok
K7	Deve bolluk bereket	E7	Fil şans getirdiği için
K8	Yok	E8	Horoz, at, geyik süs olarak
K9	Yok	E9	Fil şeklinde avizeler süs amaçlı
K10	Fil biblosu şans için	E10	Yok
K11	Yok	E11	Yok
K12	Yok	E12	Fil eve para getirmesi için
K13	Yok	E13	Kaplan, kedi, kuş, deve, fil, koç, kurt, geyik
K14	Fil ve sincap	E14	Porselen hayvan figürleri süs için
K15	Fil: fil suresinin anlamından	E15	Yok
K16	7 adet fil figürü bereket anlamında	E16	Var anlamını bilmiyorum
K17	7 adet fil küçükten büyüğe dizmek bereket için	E17	At, kartal
K18	Kaplumbağa figürü ev almak için	E18	Kedi figürleri şans için
K19	At annemden kalma özgürlüğü düşündürür.	E19	Fil
K20	Yok	E20	7 adet fil biblosu, 3 adet kuş

K21	Geyik yavruları süsleri	E21	Keklik av hayvanı
K22	Fil: bolluk ve bereket	E22	Kuzu sevecen
K23	Kedi yavrusu	E23	Fil 7 adet ev almak için
K24	Kuş süs amaçlı	E24	Yok
K25	Kartal	E25	Yok
K26	Kuş	E26	7 adet fil
K27	Fil	E27	Boğa güç anlamında
K28	Kaplumbağa bereket için	E28	Ceylan ve kurt avcılık için
K29	Yok	E29	Kartal güç anlamında
K30	Kartal özgürlük için	E30	Fil bereket için

Soru 3 Yaşadığınız yörede bildiğiniz evcil ya da yaban hayvanlarının yavrularına verilen özel bir ad var mı?

Bu soruya 6 kadın ve 7 erkek katılımcı yanıtım yok şeklinde beyanda bulunmuştur. Soruya verilen diğer yanıtlar Çizelge 4.4'de verilmiştir.

Çizelge 4.4."Yaşadığınız yörede bildiğiniz evcil ya da yaban hayvanlarının yavrularına verilen özel bir ad var mı? sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar.

K1	Yok	E1	Köpek: enik
K2	Köpek yavrusu: enik	E2	Koyun: kuzu
K3	Yok	E3	Yok
K4	Köpek: kutre, tavuk: civciv-pile, örümcek: payak	E4	Yok
K5	Yok	E5	Yok
K6	Köpek: kuçe, kedi: pisi, kuş: cikcik, kumru: gugucuk	E6	Yok
K7	İnek: buzağı, keçi: oğlak	E7	Köpek: kopay, kumru: gugucuk
K8	Oğlak: gıdik, buzağı: bizo	E8	İnek: buzağı, eşek: sıpa, tavuk: civciv
K9	Yok	E9	Köpek: encek
K10	Manda: kömüş, köpek: enik	E10	Yok
K11	İnek: buzağı	E11	Kedi: pisi, keçi: oğlak, köpek: guduk
K12	Yok	E12	Köpek: encek
K13	Köpek: encek	E13	Arı: oğul, at: tay, eşek: sıpa, köpek: enik
K14	Eşek: sıpa, Keçi: oğlak, köpek: encek	E14	Yok
K15	Köpek: encek	E15	Kaz: bıcı, at:kuliş, hindi: pıypı, kedi: pisi
K16	Köpek: encek, eşek: sıpa, at: tay	E16	Manda: malak, köpek: encek, inek: buzağı
K17	Buzağı, encek, enik	E17	Köpek: encik
K18	Eşek: sıpa	E18	Köpek: encek
K19	Köpek: encek	E19	Manda: malak
K20	Yok	E20	Köpek: pale, tavuk: pile
K21	Köpek: kute	E21	Manda: malak
K22	Eşek: sıpa, keçi: oğlak, koyun: kuzu	E22	İnek: ağıl

K23	Koyun: kuzu	E23	Kaz: palaz, eşek: sıpa, manda: malak, köpek: enik, kurbağa: iribaş, inek: buzağı, tavşan: göcen
K24	Manda: malak	E24	Yok
K25	Eşek: sıpa	E25	Koyun: kuzu
K26	Köpek: encek, pale	E26	Köpek: encek
K27	Koyun: kuzu	E27	İnek: buzağı
K28	Manda: malak	E28	Koyun: kuzu
K29	Köpek: enik, tavuk: blüç	E29	İnek: buzağı
K30	Köpek: enik	E30	Köpek: encek, inek: buzağı

Soru 4 Yaşadığınız yörede bildiğiniz evcil ya da yaban hayvanların yetişkinlerine verilen özel bir ad var mı?

Bu soruyu 15 kadın 14 de erkek katılımcı yanıtım yok şeklinde yanıtlamıştır. Soruya verilen diğer yanıtlar Çizelge 4.5'de verilmiştir. Verilen cevaplar arasında at, dana, sığır gibi halk arasında daha çok bilinen hayvanların yer aldığı, diğer yanıtlar arasında spesifik bazı isimlerin de beyan edildiği görülmüştür.

Çizelge 4.5. "Yaşadığınız yörede bildiğiniz evcil ya da yaban hayvanların yetişkinlerine verilen özel bir ad var mı? sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar.

K1	Yok	E1	Yok
K2	Yok	E2	Yok
K3	Yok	E3	Yok
K4	Eşek arısı: osa	E4	Yok
K5	Yok	E5	Yok
K6	Aygır: at	E6	Yok
K7	Yok	E7	İri köpek: beygir
K8	Kedi: pisik, kertenkele: el öpen - mındılis	E8	Yok
K9	Yok	E9	Domuz: mırka
K10	Manda: kömüş	E10	Yok
K11	Yok	E11	Yok
K12	Yok	E12	Düve: camış
K13	Yok	E13	Kedi: çetik, sarduvaç: bülbül
K14	Keçi: erkek teke	E14	Yok
K15	Beygir, aygır atın yetişkini aynı zamanda yetişkin atın bizde adı Buraktır.	E15	Kopay: av köpeği, teke: keçi
K16	Yok	E16	At: beygir
K17	At: beygir	E17	Yok
K18	At: beygir	E18	Büyük horoz: babaç
K19	Yok	E19	At: beygir

K20	Yok	E20	Yok
K21	Yok	E21	Keçi: ulak
K22	At: beygir	E22	Manda: camız
K23	Dana: boğa	E23	Arı: osa, çekirge: sakırga, örümcek: payak, kumru: gugucuk
K24	Eşek: karakaçan	E24	Yok
K25	Beygir: at	E25	Yok
K26	Yok	E26	At: beygir
K27	Sığır: inek	E27	Örümcek: payak
K28	Dana: boğa	E28	At: beygir
K29	Yok	E29	Dana: öküz
K30	Böge: zehirli örümcek	E30	At: beygir, baykuş: kukumav

Soru 5 Bildiğiniz ya da geçmişte aile büyüklerince anlatılan masallarda, hikayelerde vb. adı geçen bir hayvan var mı?

Bu soruya kadın katılımcıların 6'si, erkeklerin ise 2 tanesi yanıt vermemiştir. Soruya verilen yanıtlar (Çizelge 4.6) ekseriyetle çok bilinen masal/hikaye kahramanı olan hayvanlar olmuştur.

Çizelge 4.6. "Bildiğiniz ya da geçmişte aile büyüklerince anlatılan masallarda, hikayelerde vb. adı geçen bir hayvan var mı? sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar.

K1	At, güvercin, aslan, tilki, karga, leylek	E1	Çizmeli kedi
K2	Yok	E2	Kedi ile fare
K3	Yok	E3	Eşek, aslan
K4	Boğa	E4	Yok
K5	Yok	E5	Kurt
K6	Leylek, boğa	E6	Canavar
K7	Deve, tilki, karga	E7	İki başlı köpek
K8	Çilli horoz	E8	Ayı, tilki
K9	Kurt, kuzu	E9	Kurt
K10	Dev ayak	E10	Yok
K11	Kurt, ayı, kuzu	E11	Kurt
K12	Ejderha	E12	Kurt, çoban köpeği
K13	Zümrüdüanka kuşu	E13	Ejderha, tilki, kurt, ayı
K14	Ayı, kuzu	E14	Ayı
K15	Leylek	E15	Beyaz kurt, kediler ve fareler
K16	Kuzu, geyik	E16	Ayı, deve, at, kurt
K17	Tavşan, kuzu	E17	Zümrütü anka kuşu
K18	Yalancı çoban: kurt	E18	Kurt
K19	Kurt	E19	Karga, tilki, deve
K20	Yok	E20	Ejderha, şahmeran
K21	Yok	E21	Manda, öküz
K22	Deve, tilki, kurt	E22	Köpek

K23	Tilki	E23	Leylek, kurt
K24	Kurt	E24	Tilki
K25	Kurt	E25	Kurt
K26	Tilki	E26	Ayı, fare, kedi
K27	Kuzu, geyik, kartal	E27	Kurt, tilki
K28	Deve	E28	Manda, kartal, ejderha
K29	Yok	E29	Fil
K30	Fil	E30	Ejderha

Soru 6 Mevsimler, yağış tipleri, rüzgar, ısı, gök gürültüsü gibi herhangi bir meteorolojik ve/veya iklimsel olay ile ilişkilendirdiğiniz bir hayvan var mı?

Bu soruya 13 kadın 12 de erkek katılımcı yanıt vermemiştir. Soruya verilen yanıtlar Çizelge 4.7'de verilmiştir.

Çizelge 4.7. "Mevsimler, yağış tipleri, rüzgar, ısı, gök gürültüsü gibi herhangi bir meteorolojik ve/veya iklimsel olay ile ilişkilendirdiğiniz bir hayvan var mı? sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar.

K1	Kuşlar göç durumlarına göre havaların ısıyıp soğuyacağı örnek leylek	E1	Kuşlar: yağmur
K2	Yok	E2	Yok
K3	Yok	E3	Yok
K4	İnek gökyüzüne bakıp mölerse yağmur yağar, kargalar harman çevirirse kar yağar	E4	Yok
K5	Yok	E5	Soğuk hava kuşların hareketinden
K6	Kargalar toplu uçarsa kar yağar, inek havayı koklarsa yağmur yağar	E6	Yok
K7	Karga	E7	Karga harman çevirmesi havanın soğuması
K8	Yok	E8	Kargalar, sığırcık kuşu
K9	Yok	E9	Yok
K10	Leylek yaz geldiğini	E10	Yok
K11	Yok	E11	Yok
K12	Yok	E12	Kurt ve ayı soğuğu
K13	Yok	E13	Kırlangıç: fırtına
K14	Kuşlar mevsimleri ayırmada	E14	Yok
K15	Karga: yağmur	E15	Leylek ilkbahar, yağmur kuşu yağmur, kırlangıç: yaz
K16	Köpek: depremlerde	E16	Yağmur kuşu: yağmur
K17	Muhabbet kuşu: deprem	E17	Yok
K18	Kuşların toplu uçması: yağmur	E18	Kurt: karyağışı
K19	Yok	E19	Kartal: soğuk
K20	Yok	E20	Saksağan sürü halinde uçarsa yağmur yağacak

K21	Karıncaların yağmur yağmadan önce toprak üstüne çıktıkları	E21	Yağmur kuşu
K22	Yok	E22	Yağmur kuşu
K23	Leylek: Yaz	E23	İnek, karga, saksağan
K24	Saka kuşu: yaz	E24	Kurt: soğuk
K25	Martıların daire çizmesi rüzgar ve kar	E25	Yok
K26	Yok	E26	Yok
K27	Baykuş: fırtına	E27	Karga: yağmur
K28	Yok	E28	Leylek: ilkbahar
K29	Kurbağa: yağmur	E29	Kuş sürüsünün şam yönünde hareket etmesi: yağmur
K30	Yılan erken yüzeye çıkması yazın erken başlaması	E30	Yok

Soru 7Düğün, asker uğurlaması, doğum, cenaze, sünnet vb. özel gün ve törenlerde herhangi bir nedenle kullandığınız bir hayvan var mı?

Bu soruya 13 kadın 12 de erkek katılımcı yanıt vermemiştir. Soruya verilen yanıtlar Çizelge 4.8'de verilmiştir.

Çizelge 4.8. "Düğün, asker uğurlaması, doğum, cenaze, sünnet vb. özel gün ve törenlerde herhangi bir nedenle kullandığınız bir hayvan var mı? sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar.

K1	Horoz, koç	E1	Yok
K2	Yok	E2	Yok
K3	Yok	E3	Yok
K4	Adak için kuzu kesilir	E4	Yok
K5	Yok	E5	Düğün de güvercin uçurulması
K6	Koyun, koç, kuzu kurban kesilir	E6	Yok
K7	Yok	E7	Gelinin çıktığı evden 2 adet beyaz güvercin salınması uğurlu ve hayırlı bir evlilik olması için
K8	At	E8	Yok
K9	Yok	E9	Koyun, dana
K10	Evet, eskiden at kullanılırmış	E10	At
K11	Koç, horoz, dana	E11	At
K12	Yok	E12	Köpek: sadık olması
K13	Yok	E13	Yok
K14	Adak koç	E14	Yok
K15	Doğum süslerinde leylek	E15	Horoz düğünlerde
K16	Koyun, kuzu, dana, inek, koç	E16	Yok
K17	Dana, kuzu, at	E17	Düğün: at, asker hediyesi: tavuk
K18	At (gelini almak için)	E18	At
K19	Koyun, oğlak etinden yararlanılır.	E19	Tavuk
K20	Yok	E20	Ziyafet için oğlak kesilir
K21	Yok	E21	At
K22	Yok	E22	Güvercin
K23	At	E23	Doğum: kurban kesimi (koç, koyun)

K24	At	E24	Yok
K25	Yok	E25	At
K26	At	E26	Dana, kuzu
K27	Kuzu, koyun	E27	At
K28	Dana, at	E28	Koyun
K29	At	E29	At, deve
K30	At, deve	E30	Yok

Soru 8 Tehlikeli olduğunu düşündüğünüz bir hayvan var mı? Varsa bu tehlikeyi nasıl tanımlarsınız?

Bu soruya neredeyse tüm katılımcılar bir yanıt vermişlerdir. Verilen yanıtlar arasında yılan ve akrep ön plana çıkmıştır. Kadın katılımcılardan bir tanesi insanların hayvanlar için tehlike arz ettiğini söyleyen bir yanıt vermiştir. Soruya verilen yanıtlar Çizelge 4.9'da verilmiştir.

Çizelge 4.9. "Tehlikeli olduğunu düşündüğünüz bir hayvan var mı? Varsa bu tehlikeyi nasıl tanımlarsınız? sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar.

K1	Yılan, zararlı olduğu zaman ölümcül olabiliyor.	E1	Köpek
K2	İnsanların hayvanlar için tehlikeli olduğunu düşünüyorum	E2	Köpek saldırması
K3	Köpek: saldırgan olanlar	E3	Aslan
K4	Evin üstüne baykuş konup ötmesi ölüm haberi derler.	E4	Yılan
K5	Köpek	E5	Yılan
K6	Yılan, akrep sokmaları	E6	Yılan
K7	Yılan zehirli	E7	Yılan
K8	Ayı, kurt, yılan vb. yaban hayvanları tehlike arz ediyor	E8	Yılan
K9	Köpek	E9	Kurt sürüsü
K10	Yılan zehrinden dolayı ölümcül	E10	Yılan
K11	Yılan, akrep	E11	Her hayvan yerine göre tehlikeli
K12	Yılan	E12	Aslan, kurt, ayı yırtıcı olması
K13	Yılan	E13	Yılan
K14	Yılan, akrep	E14	Yılan, köpek, örümcek
K15	Yılan, örümcek	E15	Yılan
K16	Köpek	E16	Yok
K17	Akrep, kertenkele	E17	Yılan
K18	Yılan, fare	E18	Köpek(pitbul)
K19	Yılan	E19	Yılan zehirli
K20	Baykuş	E20	Baykuş uğursuz kabul edilir. Gelin kadın olarakta bilinen gelinciklerin su kabına tükürürse insanların zehirleneceğine inanılırdı.
K21	Bazı cins köpekler	E21	Köpek
K22	Yılan	E22	Kurt

K23	Köpek (ısırma)	E23	Akrep
K24	Yılan sokma	E24	Akrep, kurt
K25	Yılan, akrep	E25	Yılan
K26	Köpek	E26	Köpek
K27	Yılan	E27	Yılan
K28	Yılan, örümcek	E28	Köpek
K29	Akrep	E29	Yabani domuz
K30	Akrep, böge	E30	Kurt ve domuzdur. Saldırgan olduğu için

Soru 9 Çocukken oynadığınız ya da oynandığını bildiğiniz oyunlarda kendisi kullanılan ya da adı geçen bir hayvan var mı?

Bu soruya kadın katılımcıların yarısı erkeklerin ise 9'u yanıtım yok şeklinde yanıt vermiştir. Yaşı belirli bir ortalamanın üzerinde olanların verdikleri yanıt uzuneşek olmuştur. Soruya verilen yanıtlar Çizelge 4.10'da verilmiştir.

Çizelge 4.10."Çocukken oynadığınız ya da oynandığını bildiğiniz oyunlarda kendisi kullanılan ya da adı geçen bir hayvan var mı? sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar.

K1	Tilki	E1	Uzuneşek
K2	Yok	E2	Tom ve jerry, bugs bunny
K3	Yok	E3	Eşek
K4	Tavşan kaç, tazı tut	E4	At, fil
K5	Yok	E5	Yok
K6	Yok	E6	Yok
K7	Yok	E7	Tazı gibi koşmak
K8	Eşek ve kedi	E8	Topal saksağan
K9	Yok	E9	Yok
K10	Yok	E10	Yok
K11	Yok	E11	Oğlak
K12	Yok	E12	Kuş, köpek, kaz
K13	Tilki	E13	Kurt, kuzu
K14	Yok	E14	Yok
K15	Aslan, kaplan geliyor	E15	At (süvari oyunu), köpek (avcılık oyunu)
K16	Uzuneşek oyunu	E16	Yok
K17	Uzuneşek	E17	Kuş olup uçmaya çalışmak
K18	Uzuneşek	E18	Uzuneşek
K19	Kurt	E19	Yok
K20	Yok	E20	Eşek yarışı, horoz dövüşü, köpek dövüşü
K21	Yok	E21	Eşek
K22	Yok	E22	At
K23	Uzuneşek	E23	Yok
K24	Uzuneşek	E24	Eşek
K25	Kurt	E25	At

K26	Uzuneşek	E26	Uzuneşek
K27	Yok	E27	Eşek, atçılık
K28	Eşek, kaplan	E28	Yok
K29	Yok	E29	Atçılık
K30	At, katır, eşek	E30	Çocukken uzuneşek oyunu oynardık

Soru 10 Güç sembolü olarak tanımlayabileceğiniz bir hayvan (veya hayvanlar) var mı?

Bu soruya erkek katılımcıların tümü yanıt verirken kadın katılımcılardan 3 tanesi yanıtım yok şeklinde beyanda bulunmuştur. Her iki grupta da aslan başta olmak üzere verilen yanıtlat benzer içeriktedir. Soruya verilen yanıtlar Çizelge 4.11'de verilmiştir.

Çizelge 4.11. "Güç sembolü olarak tanımlayabileceğiniz bir hayvan (veya hayvanlar) var mı? sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar.

K1	Aslan	E1	Aslan
K2	Kaplan	E2	Koç, boğa, oğlak
K3	Yok	E3	Aslan, timsah, goril, ejderha
K4	Aslan	E4	Aslan
K5	Yok	E5	Aslan, kaplan, at, yılan
K6	Aslan	E6	Öküz, ayı
K7	Kaplan	E7	Aslan, gergedan, goril
K8	Ayı, aslan, kurt	E8	Aslan, boğa, koç
K9	Aslan	E9	Gergedan
K10	Aslan	E10	Ayı
K11	Aslan, ayı, fil	E11	Aslan
K12	Aslan	E12	Aslan, kurt
K13	Yok	E13	Aslan, ayı, koç
K14	At	E14	Aslan, leopar, başak, çıta
K15	Aslan, ayı	E15	Aslan (kral), tilki (kurnazlık), köpek (sadakat), ayı (güç)
K16	Kartal, aslan	E16	Aslan
K17	Aslan	E17	Aslan
K18	Ayı gibi insan	E18	Boğa
K19	Kurt, at	E19	At
K20	Köpek	E20	Boğa ve ayı güç sembolü
K21	Fil	E21	Deve
K22	Aslan	E22	Aslan
K23	Katır	E23	Aslan
K24	Ayı	E24	Fil
K25	Aslan	E25	Kartal
K26	Aslan	E26	Ayı
K27	Kaplan	E27	Öküz, domuz
K28	Ayı	E28	Ayı
K29	Aslan	E29	Ayı, aslan
K30	Şahin, kartal	E30	Boğa, manda, öküz, inek, at

Soru 11 Gelin-damat hediyesi olarak kullandığınız ya da kullanıldığını bildiğiniz bir hayvan var mı?

Bu soruya her iki grup katılımcıdan da 10'ar kişi yanıtım yok şeklinde beyanda bulunmuştur. Yanıtlar arasında koç ön planda yer almıştır. Soruya verilen yanıtlar Çizelge 4.12'de verilmiştir.

Çizelge 4.12. "Gelin-damat hediyesi olarak kullandığınız ya da kullanıldığını bildiğiniz bir hayvan var mı? sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar.

K1	Koç	E1	Kedi
K2	Yok	E2	Yok
K3	Yok	E3	Yok
K4	Yok	E4	Yok
K5	Yok	E5	Yok
K6	Yok	E6	Koç
K7	Yok	E7	Yok
K8	Koç	E8	Koç
K9	Koç	E9	Koç, dana
K10	Yok	E10	Yok
K11	Koç	E11	İnek, koyun, keçi, at
K12	Koç	E12	Muhabbet kuşları
K13	Yok	E13	Koç
K14	Koç	E14	Yok
K15	Koç	E15	Kedi yavrusu, köpek yavrusu
K16	Koyun, kuzu, koç	E16	Düve
K17	Koç, dana	E17	Koyun, büyükbaş
K18	Dana	E18	Yok
K19	Koç	E19	Yok
K20	Yok	E20	Eskiden yeni evlilere at, kuzu, buzağı verilirdi.
K21	Yok	E21	Koyun, koç
K22	At	E22	Dana
K23	Koç	E23	Yok
K24	Koç	E24	Güvercin
K25	Dana	E25	Kuzu
K26	Koç	E26	Koç
K27	Kuzu	E27	Güvercin
K28	Koç	E28	Dana
K29	Büyük baş inek	E29	Geline küçükbaş, damada tavuk üstü pilav
K30	Koyun	E30	Hediye olarak koç ya da dana verilirdi.

Soru 12 Eskiden ya da günümüzde siz ya da aile büyükleri tarafından kullanılan atasözü ve/veya deyimlerde adı geçen bir hayvan var mı?

Bu soruya ner ne kadar 8 kadın 5 de erkek katılımcı yanıtım yok şeklinde beyanda bulunmuşsa da, verilen yanıtların çeşitlilik arz ettiği görülmüştür. Soruya verilen yanıtlar Çizelge 4.13'de verilmiştir.

Çizelge 4.13."Eskiden ya da günümüzde siz ya da aile büyükleri tarafından kullanılan atasözü ve/veya deyimlerde adı geçen bir hayvan var mı? sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar.

K1	Eşek, deve, aslan, şahin, kaplan, kedi, köpek	E1	Kedi gibi dört ayaküstüne düşmek
K2	El elin eşeğini türkü çağırarak arar.	E2	Aç ayı oynamaz
K3	Yok	E3	Yok
K4	Yok	E4	Yok
K5	Yok	E5	Kurt yediği ayazı unutmaz.
K6	Atı alan üsküdarı geçti	E6	Yok
K7	Balık	E7	İti an çomağı hazırla
K8	Çobanın gönlü olsa tekeden süt çıkarır. Öküz altında buzağı aramak.	E8	Kurt kocayınca köpeğin maskarası olur
K9	Aslan yattığı yerden belli olur.	E9	Ayı yavrusunu sever gibi sevmek
K10	Yok	E10	Yok
K11	Besle kargayı oysun gözünü, koynunda yılan beslemek	E11	Aslan yattığı yerden belli olur. Arı bal alacak çiçeği bilir.
K12	Yok	E12	At
K13	Ayı	E13	Aç ayı oynamaz
K14	Yok daha eşeğin ayağı	E14	Aslan gibi kükredi
K15	Vakitsiz öten horozun başını keserler	E15	Tilki gibi kurnaz ol, kurt gibi kararlı ol
K16	Kurt kocayınca köpeğin maskarası olur, aslan yattığı yerden belli olur	E16	Arı gibi çalışkan
K17	Yılanın başı küçükken ezilir, aç ayı oynamaz, komşunun tavuğu bize kaz gelir	E17	İt iti ısırmaz, at sahibine göre kişner
K18	Zorla köpek av tutmaz	E18	Kurt kocayınca köpeğin maskarası olur
K19	Yok	E19	At gibi güçlü
K20	Yok	E20	Atı alan üsküdarı geçti. Örümcek kafalı. Öküz gibi içmek. Eşek hoşaftan ne anlar. Keçi inatlı. Deve tabanlı. Manda gibi oturmak. Tavşan gibi korkmak. Koyun gibi dinlemek. Kurt gibi acıkmak.
K21	Yok	E21	İnatçıya keçi gibisin
K22	Eşek sudan gelinceye kadar dövmek	E22	Yavaş insana manda gibisin
K23	Keçi gibisin	E23	Yok
K24	Tilki gibi kurnaz	E24	Kurt iti ısırmaz
K25	Domuz gibi inatçı	E25	At izi it izine karıştı
K26	Besle kargayı oysun gözünü	E26	Atı alan üsküdarı geçti
K27	Aslan gibisin	E27	Aç ayı oynamaz
K28	Aç ayı oynamaz	E28	Kurt kocayınca köpeğin maskarası olur
K29	Atı alan üsküdarı geçti, öküz öldü ortaklık bitti	E29	At sahibine göre kişner

K30	At kişnemesinden belli olur	E30	Karamanın koyunu sonra çıkar oyunu. At kişnerken genç güzelken. Kuzguna yavrusu şahin görünür. Kurt kocayınca köpeklerin maskarası olur.

Soru 13 Eskiden ya da günümüzde siz ya da ailenizdeki çocuklar tarafından kullanılan tekerlemelerde adı geçen bir hayvan var mı?

Bu soruya verilen yanıtlar Çizelge 4.14'de verilmiştir. Her ne kadar soruya bir hayvan adı yanıt olarak verilmiş olsa da, bu hayvanın tekerlemede kullanımına dair beyan "Tavşan kaç tazı tut", "Kartal kalkar dal sarkar, dal sarkar kartal kalkar" ve "Tekir mekir kedi" olarak 3 tane ile sınırlı kalmıştır.

Çizelge 4.14. "Eskiden ya da günümüzde siz ya da ailenizdeki çocuklar tarafından kullanılan tekerlemelerde adı geçen bir hayvan var mı? sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar.

K1	Kuş, tilki	E1	Karga
K2	Yok	E2	Yok
K3	Yok	E3	Yok
K4	Yok	E4	Yok
K5	Yok	E5	Yok
K6	Tavuk	E6	Yok
K7	Kartal	E7	Tilki
K8	Kedi	E8	Kartal
K9	Kartal	E9	Kartal
K10	Yok	E10	Yok
K11	Kartal kalkar dal saklar, dal sarkar kartal kalkar	E11	Yok
K12	Yok	E12	Kartal
K13	Kartal	E13	Yok
K14	Tekir mekir kedi	E14	Tavşan, tazı
K15	Kartal	E15	Yok
K16	Tavşan, kedi, balık	E16	Yok
K17	Kedi, köpek, tavşan, balık	E17	Kartal
K18	Tavşan kaç tazı tut	E18	Yok
K19	Yok	E19	Kartal
K20	Yok	E20	Tavşan kaç, tazı tut
K21	Yok	E21	Kartal
K22	Kartal	E22	Kartal
K23	Saksağan	E23	Yok
K24	Karga	E24	Kartal
K25	Karga	E25	Karga
K26	Kartal	E26	Kartal
K27	Kartal	E27	Kartal
K28	Tavşan	E28	Yok
K29	Tavşan	E29	Karga

K30	Kartal	E30	Kedi, köpek, kuşlar ile ilgili tekerlemeler.

Soru 14 Eskiden ya da günümüzde siz ya da ailenizden birisi tarafından herhangi bir hastalığın tedavisinde kullandığınız bir hayvan var mı? Varsa hangi amaçla kullanılmaktadır?

Bu soru için7 kadın 11 de erkek katılımcı yanıtının olmadığı şeklinde beyanda bulunmuştur (Çizelge 4.15). Kanser, yanık ve yara tedavisi, çıban, idrar kaçırma, göğüs hastalıkları, unutkanlık, kısırlık, arpacık, soğuk algınlığı, bacak ağrıları, kırık, kulak ağrıları, arı sokması ve ayak burkulması gibi çeşitli hastalık durumları için çeşitli hayvanların ya da ilgili maddelerin kullanıldığı beyan edilmiştir. Bu hayvanlararasında domuz ve sülük en sık adı geçen hayvanlar olmuştur

Çizelge 4.15. "Eskiden ya da günümüzde siz ya da ailenizden birisi tarafından herhangi bir hastalığın tedavisinde kullandığınız bir hayvan var mı? Varsa hangi amaçla kullanılmaktadır? sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar.

K1	Kaplumbağa: kanser tedavisi	E1	Yok
K2	Yok	E2	Yok
K3	Yok	E3	Arı sokması: şeker basmak
K4	Tavşan iç yağı yanık ve yara tedavisinde	E4	Yok
K5	Yok	E5	Sülük: zehiri emmede
K6	Tavşan kuyruk yağı: yanık ve çıbanlara	E6	Yok
K7	Sülük pis kanı emmek için	E7	Sülük: bacak ağrılarına iyi geldiği ve kirli kanı emdiği için
K8	İdrar kaçıran çocuklara kirpi etinin iyi geldiği söylenirdi biz çocukken.	E8	Sülük
K9	Arı sütü, sülük	E9	Yara izi kapatmak için domuz yağı
K10	Yok	E10	Kirpi
K11	Domuz yağı yanıklarda	E11	Yok
K12	Yok	E12	Sülük: kirli kanı emer.
K13	Sülük: kanı temizlemek	E13	Domuz yağı
K14	Sülük: kanı temizlemek	E14	Yok
K15	Soğuk algınlıklarda tavuz suyu ve kemik suyu, kansızlığa dalak ciğer	E15	Domuz yağı: cilt iltihaplarında
K16	Kirpi (mayasıl)	E16	Sülük
K17	Kirpi, sülük	E17	Yok
K18	Koyun yünü: göğüs hastalıklarında	E18	Yanık yaralarına domuz yağı
K19	Domuz yağının yanık ve yarada kullanıldığını gördüm	E19	Yok
K20	Yok	E20	Domuz yağı: yanıklarda, Keçi derisi: kırıklarda
K21	Yok	E21	At sütü kanser
K22	Sülük pis kanı emmek için	E22	Deve sütü Alzheimer
K23	At sütü kanser	E23	Domuz yağı: yanıklarda

K24	Deve sütü unutkanlık ve kanser	E24	Yok
K25	Sülük	E25	Yok
K26	Domuz yağı yanıklarda	E26	Yok
K27	At sütü kanser	E27	Domuz yağı yaralara
K28	Koyun eti kısırlıkta	E28	At sütü kansere
K29	Köpeğe gözde çıkan arpacığın üstüne konan ekmek aldırılır.	E29	Gelincik eti egzema için
K30	Tavuk suyu soğuk algınlığa	E30	Tüysüz yenidoğan fare yavrularını zeytinyağı içinde bekletilerek kulak ağrıları için kullanılırdı. Ayak burkulmasına taze tavuk yumurtası

Soru 15 Bolluk/bereket simgesi olarak niteleyebileceğiniz bir hayvan var mı?

Bu soru her iki grupta az sayıda katılımcı yanıt vermemiş, verilen yanıtların daha önceki sorularda verilen bazı yanıtlar ile ortak olduğu görülmüştür (örneğin evlerde kullanılan hayvan figürleri ve kullanım nedenleri) (Çizelge 4.16).

Çizelge 4.16. "Bolluk/bereket simgesi olarak niteleyebileceğiniz bir hayvan var mı? sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar.

K1	Karınca, leylek	E1	Turna
K2	Fil	E2	İnek
K3	Kedi, karınca	E3	Karınca, ayı
K4	Yok	E4	Yok
K5	Yok	E5	Karınca
K6	İnek	E6	Fil
K7	Deve	E7	Fil
K8	Karınca	E8	Karınca
K9	Karınca	E9	Karınca
K10	Yok	E10	Fil
K11	Leylek, kırlangıç	E11	Karınca, arı
K12	Fil	E12	Balık, filler
K13	Arı	E13	Yok
K14	Yok	E14	Yok
K15	Fil	E15	Leylek
K16	Fil	E16	Fil
K17	Karınca, fil	E17	Fil
K18	Karınca	E18	Karınca
K19	At	E19	Fil
K20	Yok	E20	Leylek ve kırlangıç bereket simgesi olarak
K21	Fil	E21	Koyun
K22	Fil	E22	Koyun
K23	Tavus kuşu	E23	Yok
K24	Turna kuşu	E24	Karınca
K25	Fil	E25	Fil
K26	Karınca	E26	Fil
K27	Fil	E27	Karınca
K28	Fil	E28	Karınca

K29	Örümcek	E29	Fil
K30	Fil	E30	Fil bolluk ve bereket simgesi

Soru 16 Eskiden ya da günümüzde siz ya da ailenizden birisi tarafından yaramazlık yapan çocuklara (onları susturmak için) hitap ederken kullanılan ifadelerde adı geçen bir hayvan var mı?

Bu soruya verilen yanıtlar (Çizelge 4.17) genelde belirli bir hayvan grubuna işaret etmiş ancak hitap ifadesine sadece "Yemeğini yemezsen arkandan köpek kovalar", "Kurtlar geliyor", "Sus kuçular geliyor", "Köpek eve gelip yemeğini alacak", "Kurt kapar" ve "Kurtlara veririm seni" yanıtlarında yer verilmiştir.

Çizelge 4.17. "Eskiden ya da günümüzde siz ya da ailenizden birisi tarafından yaramazlık yapan çocuklara (onları susturmak için) hitap ederken kullanılan ifadelerde adı geçen bir hayvan var mı? sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar.

K1	Kuş	E1	Köpekler
K2	Kuduz köpek	E2	Eşek sıpası
K3	Yemeğini yemezsen arkandan köpek kovalar.	E3	Köpek
K4	Köpek	E4	Köpek
K5	Köpekler kovalar diyorlar.	E5	Kuduz köpek, tilki, keçi
K6	Köpek, maymun	E6	Canavar
K7	Köpek	E7	Köpek, kuduz, kedicik
K8	Yok	E8	Ayı
K9	Köpek	E9	Eşek sıpası
K10	Köpek	E10	Canavar
K11	Yok	E11	Yok
K12	Yok	E12	Kurt
K13	Eşek	E13	Yok
K14	Keçi gibi inat	E14	Yok
K15	Köpek	E15	Kurt kapar.
K16	Köpek	E16	Yok
K17	Köpek	E17	Köpek
K18	Horoz	E18	Köpek
K19	Horoz	E19	Panda
K20	Yok	E20	Ayı ve kurt ile korkutulurduk.
K21	Maymun	E21	Eşek
K22	Köpek	E22	Kurtlara veririm seni
K23	Kurtlar geliyor	E23	Yok
K24	Sus kuçular geliyor	E24	Kuçu
K25	Köpek	E25	Eşek
K26	Maymun	E26	Ayı
K27	Köpek	E27	Köpek
K28	Köpek	E28	Köpek
K29	Köpek eve gelip yemeğini alacak diye	E29	Yok
K30	Çok konuşana dilini yılan sokacak	E30	Köpekle susturulurdu.

Soru 17 Dini motif ya da din ile ilgili herhangi bir alanda kullanıldığını bildiğiniz bir hayvan var mı?

Bu soruya hem kadın hem de erkek katılımcıların neredeyse yarısı yanıtım yok şeklinde yanıt vermişlerdir (Çizelge 4.18). Soruya verilen yanıtlar arasında koç, koyun, deve, inek gibi yanıtlar ön plandadır. Yanıtlar arasında ejderha yanıtı dikkati çekmektedir.

Çizelge 4.18. "Dini motif ya da din ile ilgili herhangi bir alanda kullanıldığını bildiğiniz bir hayvan var mı? sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar.

K1	Yok	E1	Yok
K2	Koyun kurban ediliyordu.	E2	Yok
K3	Deve	E3	Yok
K4	Yok	E4	Yok
K5	Yok	E5	Yok
K6	Koç	E6	Yok
K7	Deve	E7	Yok
K8	Yok	E8	Yok
K9	Deve	E9	İnek
K10	Yok	E10	Yok
K11	Koç, balık	E11	Deve
K12	Yok	E12	Ebabil kuşları
K13	Yok	E13	Yok
K14	Koç kurban etmek	E14	Yok
K15	Kuş, fil	E15	Kınalı koç
K16	Örümcek, inek	E16	Koç
K17	İnek, deve	E17	Deve
K18	Geyik motifi	E18	Yok
K19	Yok	E19	Kedi
K20	Yok	E20	Ejderha, yılan, at, güvercin
K21	Yok	E21	Deve
K22	Koç	E22	Deve
K23	Karınca	E23	Yok
K24	Deve	E24	Yok
K25	Yok	E25	Yok
K26	Karınca	E26	Karınca
K27	Deve	E27	Deve
K28	Karınca	E28	Karınca
K29	Yok	E29	Koyun
K30	Koyun, deve	E30	Diğer dinlerde ineğe tapılır.

Soru 18 Yetiştiğiniz ya da halen yaşadığınız yörede yemeklerde en çok kullanılan hayvanlar hangileridir? Asla yenmeyen bir hayvan var mıdır?

Bu soruya kadın katılımcıların tümü yanıt verirken 2 erkek katılımcı yanıt vermemiştir. Verilen yanıtlar neredeyse tümünde standart çiflik hayvanlarının adı beyan edilmişken, yenmeyenler arasında domuz, at, eşeki kedi, köpek ve timsah beyan edilmiştir(Çizelge 4.19).

Çizelge 4.19. "Yetiştiğiniz ya da halen yaşadığınız yörede yemeklerde en çok kullanılan hayvanlar hangileridir? Asla yenmeyen bir hayvan var mıdır? sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar.

K1	Yenenler: Tavuk, inek, koyun, keçi	E1	Yenenler: Tavuk, koyun, dana, Yenmeyenler: domuz
K2	Yenenler: Dana eti ve koyun eti en çok tüketilenler. Yenmeyenler: Domuz haram olduğundan yenmiyor.	E2	Yenenler: Koç, inek, tavuk, Yenmeyenler: domuz
K3	Yenenler: Tavuk, koyun, dana, bıldırcın, tavşan eti en çok tüketilenler.	E3	Yenenler: İnek, dana, kuzu, koyun yenenler.
K4	Yenenler: İnek, kuzu, tavuk eti yenenler.	E4	Yok
K5	Yenenler: Tavuk	E5	Yenenler: Balık, tavuk, kuzu, dana, tavşan, bıldırcın Yenmeyenler: Domuz, köpek, at, eşek asla yenmeyen.
K6	Yenenler: Dana eti ve koyun eti en çok tüketilenler. Yenmeyenler: Domuz haram olduğundan yenmiyor.	E6	Yenenler: Tavuk, balık, inek, Yenmeyenler: domuz
K7	Yenenler: Balık, tavuk, kuzu, dana	E7	Yenenler: Tavuk, kuzu, hindi, dana, balık Yenmeyenler: Domuz, kirpi, köpek, kedi, timsah asla yenmeyenler.
K8	Yenenler: Dana, tavuk, kuzu eti kullanılır. Yenmeyenler: Domuz, at ve eşek eti asla yenmez.	E8	Yenenler: Tavuk, dana, kuzu, Yenmeyenler: domuz
K9	Yenenler: Tavuk, koyun, dana yemeklerde kullanılan. Yenmeyenler: Domuz	E9	Yenmeyenler: Dinimizce helal olmayan hiçbir hayvan yenilmez
K10	Yenenler: Yemeklerde koyun ve dana eti. Yenmeyenler: domuz ve at etidir.	E10	Yenenler: Tavuk, balık, inek, koyun
K11	Yenenler: Tavuk, dana, kuzu, kaz, hindi	E11	Yenenler: Koyun, keçi, dana, inek Yenmeyenler: Domuz
K12	Yenenler: Kuzu, oğlak, dana eti yenenler. Yenmeyenler: Domuz asla yenmeyen.	E12	Yenenler: Dana, koyun Yenmeyenler: Domuz.
K13	Yenenler: Tavuk, dana Yenmeyenler: Domuz	E13	Yok
K14	Yenenler: Dana, tavuk, kuzu, hindi	E14	Yenenler: Kuzu, koyun, tavuk

	Yenmeyenler: Domuz		
K15	Yenenler: Tavuk, dana, kuzu	E15	Yenenler: Tavuk en çok yenenler. Yenmeyenler: Eşek, at.
K16	Yenenler: Dana, tavuk, hindi	E16	Yenenler: Sığır, kuzu
K17	Yenenler: Kaz, dana, tavuk, hindi	E17	Yenenler: İnek, kuzu, tavuk, hindi, kaz, balık
K18	Yenenler: inek, kuzu, koyun, kaz Yenmeyenler: domuz,	E18	Yenenler: İnek, kuzu, tavuk, kaz, Yenmeyenler: at, eşek
K19	Yenenler: Oğlak, koyun, keçi, inek yenenler. Domuz, at, eşek asla yenmeyen.	E19	Yenenler: Tavuk, kuzu, sığır
K20	Yenenler: Dana, tavuk, hindi, kuzu Yenmeyenler: Asla yenmeyen çok hayvan var.	E20	Yenenler: Koyun, keçi, tavuk, dana yenenler. Yenmeyenler: Karga, kirpi, domuz, köpek, leylek, güvercin gibi hayvanlar yenmez.
K21	Yenenler: Dana, tavuk, hindi, koyun eti yenenler. Yenmeyenler: Domuz asla yenmez.	E21	Yenenler: Dana, kuzu, keçi
K22	Yenenler: Kuzu, dana, tavuk, Yenmeyenler: domuz	E22	Yenenler: Koyun, keçi, dana, Yenmeyenler: köpek, eşek
K23	Yenenler: Keçi, koyun, dana Yenmeyenler: köpek, kedi	E23	Yenenler: Tavuk, dana, kuzu, koç yenenler. Yenmeyenler: Domuz asla yenmeyen.
K24	Yenenler: Kaz, tavuk, ördek, Yenmeyenler: saksağan, karga	E24	Yok
K25	Yenenler: Kaz, tavuk, dana, kuzu, Yenmeyenler: domuz	E25	Yenenler: İnek, kuzu, tavuk, hindi, kaz, balık
K26	Yenenler: Kaz, tavuk, dana, kuzu, Yenmeyenler: domuz	E26	Yenenler: İnek, kuzu, tavuk, kaz, Yenmeyenler: at, eşek
K27	Yenenler: Keçi, koyun, dana, Yenmeyenler: köpek, kedi	E27	Yenenler: İnek, kuzu, tavuk, hindi, kaz, balık
K28	Yenenler: Kaz, tavuk, dana, kuzu, Yenmeyenler: domuz	E28	Yenenler: İnek, kuzu, tavuk, kaz, Yenmeyenler: at, eşek
K29	Yenenler: Koyun, tavuk, büyükbaş, Yenmeyenler: domuz	E29	Yenenler: Dana, koyun, Yenmeyenler: domuz
K30	Yenenler: Koyun, keçi, tavuk, dana	E30	Yenenler: Dana, kuzu, tavuk, ördek, tavşan, kaz, hindi, bıldırcın, keklik. Yenmeyenler: Asla yenmeyen domuz.

Soru 19 Geçmişte ya da günümüzde yaşadığınız ve/veya halen yaşamakta olduğunuz yörede sayıca artan ya da yok-olan veya alana sonradan gelen bir hayvan var mı?

Bu soruya kadın katılımcıların 13'ü, erkek katılımcıların da 7'si yanıt vermemiştir. Verilen yanıtlar incelendiğinde sayısı artan hayvanların köpekler, martılar, domuz, böcekler, fareler ve kediler olduğu, azalanların ise domuz, tarla kuşları, besi

hayvanları, tavşan, tilki, ceylan, manda, karaca, saksağan ve tepeli serçe olduğu görülmektedir (Çizelge 4.20).

Çizelge 4.20. "Geçmişte ya da günümüzde yaşadığınız ve/veya halen yaşamakta olduğunuz yörede sayıca artan ya da yok-olan veya alana sonradan gelen bir hayvan var mı? sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar.

K1	Artan: inek, keçi, koyun Azalan: domuz, kuş	E1	Yok
K2	Artan: sivrisinek yaz mevsimlerinde	E2	Artan: Martı
K3	Artan: köpekler	E3	Artan: Köpek
K4	Yok	E4	Yok
K5	Yok	E5	Yok
K6	Yok	E6	Yok
K7	Yok	E7	Artan: Pakistan papağanı İstanbul'da arttı.
K8	Yok	E8	Azalan: Tavşan, tilki
K9	Azalan: Tarla kuşları	E9	Artan: Martı
K10	Azalan: Fare ve böcekler	E10	Yok
K11	Yok	E11	Artan: Domuz Azalan: İnek, koyun, keçi, deve
K12	Yok	E12	Artan: böcek ve fareler
K13	Yok	E13	Artan: Karga
K14	Artan: martılar Azalan: besicilik hayvanları	E14	Azalan: Manda
K15	Artan: Martı	E15	Artan: Sülün
K16	Artan: Köpek ve kedi	E16	Azalan: İnek
K17	Artan: Kedi, köpek, Azalan: inek, yılan	E17	Yok
K18	Artan: Lağım faresi, çekirge	E18	Azalan: Karaca
K19	Azalan: At sayısı	E19	Artan: Kedi, köpek Azalan: at, inek azalan
K20	Yok	E20	Azalan: Saksağan ve tepeli serçeler Artan: Kargalar ve fareler
K21	Yok	E21	Azalan: Kırlangıç, leylek
K22	Azalan: Koyun, kuzu	E22	Azalan: Leylek, kırlangıç
K23	Azalan: Kırlangıç, leylek	E23	Yok
K24	Artan: Köpek	E24	Artan: Martı
K25	Yok	E25	Artan: Köpek, kedi
K26	Artan: Köpek	E26	Artan: Martı
K27	Artan: Martı	E27	Azalan: Keklik, sülün
K28	Yok	E28	Azalan: Karaca
K29	Yok	E29	Azalan: Uğur böceği Artan: tırtıl
K30	Azalan: Ceylan	E30	Azalanlar: Leylekler, kurtlar, kartallar, Artan: Fareler

Soru 20 Nazar ve/veya büyü gibi inanışlarla ilişkilendirdiğiniz bir hayvan var mı?

Bu soruya kadın katılımcıların 14'ü, erkek katılımcıların da 15'i yanıt vermemiştir. Verilen yanıtlar incelendiğinde domuz, baykuş ve kedinin ön planda olduğu görülmektedir (Çizelge 4.21).

Çizelge 4.21. "Nazar ve/veya büyü gibi inanışlarla ilişkilendirdiğiniz bir hayvan var mı? sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar.

K1	Yok	E1	Yok
K2	Yok	E2	Koç, koyun boku nazar için
K3	Yok	E3	Yok
K4	Domuz, domuz yağı	E4	Yok
K5	Yok	E5	Yok
K6	Domuz	E6	Yok
K7	Kedi	E7	Baykuş, yarasa
K8	Domuz yağı	E8	Yok
K9	Yok	E9	Yok
K10	Baykuş	E10	Yok
K11	Yok	E11	Baykuş
K12	Yok	E12	Baykuş
K13	Yok	E13	Yok
K14	Yok	E14	Yok
K15	Yok	E15	Baykuş (kukumav kuşu)
K16	Kara kedi	E16	Domuz
K17	Kara kedi, domuz yağı	E17	Yok
K18	Köpek büyüsü	E18	Yok
K19	Baykuş	E19	Domuz
K20	Yok	E20	Baykuş
K21	Yok	E21	Domuz yağı
K22	Domuz	E22	Kedi
K23	Kedi	E23	Domuz
K24	Kedi	E24	Yok
K25	Domuz	E25	Domuz
K26	Kedi	E26	Kedi
K27	Domuz	E27	Köpek
K28	Yok	E28	Domuz
K29	Yok	E29	Yok
K30	At nalı kapıya asmak nazar için	E30	Yok

Soru 21 Geçmişte yaşadığınız ya da halen yaşamakta olduğunuz yörede bir dileğin/isteğin gerçekleşmesi için yapılan herhangi bir eylemde adı ya da kendi geçen bir hayvan var mı?

Bu soruya kadın katılımcıların 6'sı, erkek katılımcıların da 11'i yanıt vermemiştir. Verilen yanıtlar incelendiğinde halk arasında adak içerikli inanışlarda adı geçen hayvanların adlarının yer aldığı görülmektedir (Çizelge 4.22).

Çizelge 4.22. "Geçmişte yaşadığınız ya da halen yaşamakta olduğunuz yörede bir dileğin/isteğin gerçekleşmesi için yapılan herhangi bir eylemde adı ya da kendi geçen bir hayvan var mı?" sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar.

K1	Yok	E1	Yok
K2	Yok	E2	Yok
K3	Uğur böceği	E3	Koyun, kuzu adak
K4	Horoz, koyun, kuzu, oğlak	E4	Yok
K5	Yok	E5	Yok
K6	Koç, horoz	E6	Kurban kuzu
K7	Adak kuzu	E7	Kuzu adak
K8	Koyun kesmek dileklerin kabulü için	E8	Koç, koyun adak
K9	Uğur böceği	E9	Koç adaklık
K10	Adak olarak koyun	E10	Kurban adak koç
K11	Leylek	E11	Yok
K12	Yok	E12	Horoz, tavuk
K13	Tavuk, dana	E13	Yok
K14	Fil adı geçen	E14	Yok
K15	Yok	E15	Leylek
K16	Dilek istek için horoz	E16	Kuzu
K17	Horoz kesilmesi dilek için	E17	Adak olarak kümes hayvanı küçükbaş
K18	Koç adamak dilek ve niyet	E18	Geyik: noel
K19	Koç kurban etmek için	E19	Adak koç
K20	Yok	E20	Yok
K21	Tilki, kartal	E21	Kurban adak koç
K22	Kurban kuzu	E22	Koç adak
K23	Adak kuzu	E23	Koç, kuzu adak adamak için
K24	Adak kuzu	E24	Yok
K25	Kuzu	E25	Koç
K26	Koç	E26	Yok
K27	Horoz	E27	Koç adak
K28	Koç	E28	Horoz dilek için
K29	Tavuk dilek için	E29	Tavuk adanır dilek için
K30	Koyun ve tavuk	E30	Yok

Soru 22 Geçmişte yaşadığınız ya da halen yaşamakta olduğunuz yörede gözlediğiniz ve belirli bir olaya/sonuca yorumladığınız bir hayvan davranışı var mı?

Bu soruya kadın katılımcıların 10'u, erkek katılımcıların da 19'u yanıtım yok şeklinde yanıt vermiştir. Verilen yanıtlar incelendiğinde domuz, baykuş ve kedinin ön planda olduğu görülmektedir (Çizelge 4.23).

Çizelge 4.23. “Geçmişte yaşadığınız ya da halen yaşamakta olduğunuz yörede gözlediğiniz ve belirli bir olaya/sonuca yorumladığınız bir hayvan davranışı var mı?” sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar.

K1	Köpek uluması gece yarısı olduğunda yaşlılar kötü birşey olacağını söylerdi.	E1	Yok
K2	Hayvanların sevince size sevgi ile karşılık vermesi	E2	Yok
K3	Kara kedi gördüğünde dilini ısır derler, hayra iyi işaret değil uğursuz diyorlar.	E3	Yok
K4	Saksağan camdan içeri bakarsa misafir gelir, kumru 7 kez öterse yaz gelmiştir.	E4	Yok
K5	Yok	E5	Yok
K6	Gugucuk 7 kez öterse yaz gelir	E6	Yok
K7	Ezan sesine köpek uluması	E7	Yok
K8	Arıların fazla olduğu yıl bereketli ve bolluk içinde geçeceğine inanılır.	E8	Yok
K9	Kara kedi	E9	Yok
K10	Köpek uluması ve baykuş ötmesi uğursuzluktur.	E10	Yok
K11	Yok	E11	Domuz yiyenlerin kıskançlık duygularının azalması, koyun yiğenlerin uysal olması
K12	Yok	E12	Gelincik
K13	Yok	E13	Yok
K14	Kuşlar doğa olayları	E14	Yok
K15	Köpek uluması uğursuzluk	E15	Geçmişte kurt ve tilkiler köye iner ve kıtlığın habercisi olduğu düşünülürmüş.
K16	Köpek saldırısı	E16	Ezan sesine köpek uluması
K17	Hayvan leşlerinin üzerinde kuşların uçuşması	E17	Depremi haber veren köpekler
K18	Muhabbet kuşu deprem	E18	Leyleklerin göç etmesi mevsimler
K19	Köpekler deprem öncesi çok huzursuz olması	E19	Yok
K20	Yok	E20	Baykuş uğursuzdurkırlangıç sıcak havaların geldiğini söyler.
K21	Yok	E21	Yok
K22	Yok	E22	Kedi ve köpek
K23	Yok	E23	Saksağan, kumru
K24	Deve inadı	E24	Yok
K25	Yok	E25	Yok
K26	Köpeklerin zamansız avlaması deprem	E26	Muhabbet kuşu deprem habercisi
K27	Muhabbet kuşu bağırması deprem	E27	Leyleklerin göçü kışın geldiğini
K28	Martıların daire çizmesi havanın bozacağına	E28	Yok
K29	Yok	E29	Yok
K30	Köpek uluması ölüm	E30	Yok

Soru 23 Giysi olarak kullandığınız ya da kullanıldığını bildiğiniz bir hayvan ürünü var mı?

Bu soruya iki grup katılımcıdan da az sayıda yanıtım yok cevabı alınmıştır. 14'ü, erkek katılımcıların da 15'i yanıt vermemiştir. Alınan yanıtlar Çizelge 4.24'de verilmiştir.

Çizelge 4.24. "Giysi olarak kullandığınız ya da kullanıldığını bildiğiniz bir hayvan ürünü var mı?" sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar.

K1	Kürk	E1	Öküz, dana, boğa, inek
K2	Kürk	E2	Yok
K3	Yılan derisi, kürk, kaz tüyü	E3	Yok
K4	Tavşan, tilki, samur	E4	Yok
K5	Yok	E5	Yılan derisi, kuzu derisi
K6	Tavşan, tilki	E6	Yok
K7	Kürk tilki	E7	Posteki hırka
K8	Ayakkabılarda büyükbaş hayvan derisi	E8	Kürk, deri
K9	Kürk, kaz tüyü, yılan derisi	E9	İnek, koyun, tilki
K10	Leopar, timsah, yılan	E10	Yok
K11	Tilki, yılan, leopar, ayı	E11	Koyun postu
K12	Kürk	E12	Yılan, timsah, ayı, keçi
K13	Deri	E13	Tilki
K14	Dana derisi ayakkabı, ceket	E14	Yok
K15	Tilki, yılan çanta	E15	Kurbanlık hayvan derisi
K16	Tilki, ayı	E16	Kürk
K17	Yılan derisi	E17	Koyun, ayı, yılan, timsah derisi
K18	Ayı	E18	Kürk, post
K19	Kürk	E19	Yılan, timsah, tilki, kunduz
K20	Yok	E20	Yün kazaklar, kıl çorap
K21	Yok	E21	Deri koyun posteki
K22	Tilki, samur, fok	E22	Kürk
K23	Deri kuzu posteki	E23	Tavşan
K24	Kürk, deri küçükbaş	E24	Leoapar
K25	Yok	E25	Yok
K26	Ayı	E26	Ayı, tilki
K27	Tilki	E27	Yılan
K28	Yılan	E28	Tavşan, yılan, tilki
K29	Tilki	E29	Ayı, tilki
K30	Koyun postu minder için	E30	Deri mont kürk

Soru 24 Geçmişte yaşadığınız ya da halen yaşamakta olduğunuz yörede hayvanlardan elde edilen/üretilen ve ekonomik değeri olduğunu düşündüğünüz ürünler nelerdir?

Bu soruya katılımcılar günlük hayatlarında sıklıkla kullandıkları hayvansal ürünleri beyan ederek yanıt vermişlerdir (Çizelge 3.25).

Çizelge 3.25. "Geçmişte yaşadığınız ya da halen yaşamakta olduğunuz yörede hayvanlardan elde edilen/üretilen ve ekonomik değeri olduğunu düşündüğünüz ürünler nelerdir?" sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar

K1	Süt, peynir, yoğurt, yumurta	E1	Et, deri
K2	Süt, et, peynir, yoğurt, bal	E2	Süt, et, yumurta, post, gübre
K3	Et, süt	E3	Et, kıyafet
K4	Et, süt, yumurta, peynir	E4	Yok
K5	Yok	E5	Süt, yumurta, et, deri
K6	Et, süt, yumurta	E6	Et, süt, yumurta
K7	Et, süt, yumurta, bal, sucuk	E7	Tilki, tavşan, kuzu postları
K8	Et ve süt ürünleri, deri	E8	Et, süt, yumurta
K9	Süt, yoğurt, yumurta, yün	E9	Et, süt, yumurta
K10	Süt, yoğurt, peynir postları ve etleri	E10	Et, süt, yumurta
K11	Et ve süt ürünleri, deri	E11	Süt, et, yumurta, bal, deri, tereyağ
K12	Et, süt, yün	E12	Tavuk, inek, manda, koyun eti
K13	Yumurta, süt, et	E13	Et, süt, yumurta
K14	Süt, et, peynir	E14	Et, süt, yumurta, peynir
K15	Et, süt, yumurta, bal,	E15	Süt, et, yumurta
K16	Et, süt, yumurta, bal, tereyağ	E16	Et, süt, yumurta, bal, sucuk
K17	Et, süt, yumurta, bal, tereyağ	E17	Et, süt, yumurta, bal, sucuk, yoğurt
K18	Manda yoğurdu, keçi peyniri, kaz yumurtası	E18	Et, süt
K19	Süt, peynir	E19	Sucuk, salam, kaşar, peynir, yoğurt, süt, yumurta
K20	Peynir, süt, yoğurt, yumurta	E20	Et, süt, yumurta, tüy, yün
K21	Et, süt, yumurta	E21	Et ürünleri
K22	Süt, et, yumurta	E22	Süt ürünleri
K23	Et, süt, yumurta	E23	Et, süt, yumurta
K24	Et, süt, yumurta	E24	Et süt yumurta
K25	Et, süt, yumurta, bal, sucuk	E25	Et, süt, yumurta, peynir
K26	Et ve süt ürünleri, deri	E26	Süt, et, yumurta
K27	Süt, yoğurt, yumurta, yün	E27	Et, süt, yumurta, bal, sucuk
K28	Süt, yoğurt, peynir postları ve etleri	E28	Et, süt, yumurta, bal, sucuk, yoğurt
K29	Peynir, ekşimik, tereyağ, yumurta	E29	Süt, tereyağ, bal, kesik, peynir
K30	Peynir, çökelek, tereyağ, bal	E30	Süt, yumurta ve etinden faydalanır.

Soru 25 Geçmişte yaşadığınız ya da halen yaşamakta olduğunuz yörede sizce en değerli hayvan hangisidir?

Diğer bazı sorularda olduğu gibi, bu soruda da alınan yanıtlar, yöre halkının ekonomik olarak faydalandığı hayvanlar ve ürünleri ile örtüşmektedir (Çizelge 4.26).

Çizelge 4.26. “Geçmişte yaşadığınız ya da halen yaşamakta olduğunuz yörede sizce en değerli hayvan hangisidir?” sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar.

K1	At	E1	Alageyik
K2	Arılar ve inekler	E2	Yok
K3	Yok	E3	Kedi, köpek, kuş
K4	İnek, koyun, manda	E4	Yok
K5	Kedi	E5	Hepsi değerli
K6	At, inek, koyun	E6	İnek
K7	İnek	E7	Kuzu, inek
K8	İnek, at	E8	İnek, koyun
K9	Arı	E9	Koyun
K10	Manda	E10	Manda
K11	Dana, hindi, kaz	E11	İnek, koyun, keçi
K12	Hepsi değerli	E12	Köpek
K13	İnek	E13	At
K14	Kedi, tavşan	E14	Tüm hayvanlar
K15	At	E15	İnek
K16	Dana, tavuk, horoz	E16	Sığır
K17	Dana, düve, büyükbaş	E17	Büyükbaş
K18	Kurbanlık dana	E18	Kürkü için tilki
K19	Kedi, köpek, inek, koyun	E19	At
K20	Dana, tavuk, balık, keçi	E20	Sivrisinek yumurtası ile beslenen balık
K21	Hepsi değerli	E21	Keçi, koyun
K22	Kuzu, koyun, inek	E22	Keçi, koyun
K23	Büyükbaş hayvan	E23	İnek, kuzu
K24	Büyükbaş hayvan	E24	İnek
K25	İnek	E25	Keçi, koyun
K26	Kedi, tavşan	E26	Keçi, koyun
K27	At	E27	İnek, kuzu
K28	Dana, tavuk, horoz	E28	İnek
K29	Büyükbaş hayvanlar	E29	Büyükbaş
K30	İnek	E30	İnek, boğa, koyun, kuzu, kümes hayvanları

Soru 26 Hayvan sokması ve/veya ısırmasına karşı kullanıldığını bildiğiniz geleneksel bir tedavi yöntemi var mı?

Bu soruya her iki grup katılımcıdan da yüksek oranda yanıt alınmıştır. Verilen yanıtların çok büyük bir kısmının arı sokmasıyla ilgili olduğu görülmektedir (Çizelge 4.27).

Çizelge 4.27. “Hayvan sokması ve/veya ısırmasına karşı kullanıldığını bildiğiniz geleneksel bir tedavi yöntemi var mı?” sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar.

K1	Arı soktuğu zaman sarımsak	E1	Krem sürmek
K2	Arı ısırmasına sarımsak	E2	Buz, sarımsak
K3	Yok	E3	Arı sokmasına idrar
K4	Arı sokmasına şeker ıslatıp üstüne koymak	E4	Yok
K5	Yok	E5	Arı sokmasında bıçak tersiyle iğne çıkartılması
K6	Arı sokmasını bıçağın tersiyle kazımak, şeker ve sarımsak koymak	E6	Arı sokması amonyak
K7	Yok	E7	Arı sokması şeker basmak ve bıçak sırtı ile temizlemek
K8	Arı veya sivrisinek sokmasına koruk(olmamış üzüm) sürülür.	E8	Yok
K9	Arı ısırmasına çamur suyu sürmek	E9	Çamur ve idrar arı sokmaları
K10	Arı sokmasına buz ve domates konması	E10	Arı sokmasına amonyak
K11	Lavanta, çamur, soğan, çiğnenmiş ekmek	E11	Akrep ısırmasında idrarı direk üstüne yapmak
K12	Arı sokmasına amonyak sürülür	E12	Arı sokmasında fesleğen, çamur, domates
K13	Arı sokmasına sarımsak sürmek	E13	Çamur, sarımsak sokmalarda
K14	Arı sokması fesleğen ve çamur sürmek	E14	Yok
K15	Arı sokmasına sarımsak ya da amonyak	E15	Sokulan bölgeye idrar sürmek
K16	Arı sokmasına çamur, yılan sokmasına kanı emmek	E16	Yok
K17	Arı sokmasında bıçakla üzerinde bastırmak	E17	Arı sokmasına çamur, bıçak
K18	Köpek ısırmasında yaraya soğan bağlamak	E18	Arı ve böcek sokması idrar
K19	Böcek ısırmasına çamur sürmek	E19	Yok
K20	Yok	E20	Sokulan bölgeye sirke, fesleğen yaprağı ve tavşan yağı
K21	Arı sokması sarımsak	E21	Aşere ısırması çamur ve sarımsak
K22	Yok	E22	Arı sokmasına çamur
K23	Arı ısırmasına çamur	E23	Sivrisinek fesleğen yaprağı sürmek, arı sokması şeker sürmek ve bıçak sırtı ile kaşımak
K24	Arı ısırmasına sarımsak çamur	E24	Yok
K25	Arı sokmasına çamur	E25	Arı sokmasında idrar sürmek
K26	Arı sokmasında bıçakla üzerinde bastırmak	E26	Yok
K27	Köpek ısırmasında yaraya soğan bağlamak	E27	Arı sokmasına çamur, bıçak
K28	Böcek ısırmasına çamur sürmek	E28	Arı ve böcek sokması idrar
K29	Mazot akrep sokan yere	E29	Akrep sokmasına mazot

K30	Mazot ve katran yılan ve akrep sokmalarında	E30	Arı sokmasına altın ve fesleğen

Soru 27 Herhangi bir hayvanı yanınızdan uzaklaştırmak için kullandığınız sözel ve/veya davranışsal bir yöntem var mı?

Bu soruya da büyük oranda yanıt veren katılımcılar, günlük hayatta ilişkide olduklhayvanlara karşı seslenmede kullandıkları yöresel veya genel ifadeleri beyan etmişlerdir (Çizelge 4.28).

Çizelge 4.28. "Herhangi bir hayvanı yanınızdan uzaklaştırmak için kullandığınız sözel ve/veya davranışsal bir yöntem var mı?" sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar.

K1	Köpek çüde	E1	Hoşt
K2	Çübe	E2	Hoşt
K3	Yok	E3	Hübe, git, hoşt, pist
K4	Hıdıbe, hoşt, kışt, çübe	E4	Yok
K5	Yok	E5	Hoşt, kışt, kuşa el çırpmak
K6	Çüdübe	E6	Yok
K7	Hoşt	E7	Hoşt, çübe, hoyt
K8	Köpeğe hoşt, tavuğa kışt	E8	Bağırmak hoyt
K9	Yok	E9	Yok
K10	Hoşt	E10	Yok
K11	Hoşt	E11	Köpek hoşt, kedi pist, at deh, tavuk kışkış
K12	Çübe	E12	Hoşt, çübe
K13	Sözlü ikaz	E13	Köpek hoşt
K14	Kedi pist	E14	Köpek için çübe
K15	Köpeğe hübe, çübe, kediye pist	E15	Kışt
K16	Kedi pist	E16	Hüü be
K17	Köpeğe çübe	E17	Çüü be
K18	Kediye su, köpeğe taş atmak, çübe	E18	Hoşt köpeğe
K19	Kedi pist	E19	Çübe
K20	Köpekler hoşt	E20	Çübe, hoşt, pist, kışt
K21	Hoşt	E21	Hoşt
K22	Hoşt	E22	Oştt
K23	Saklanmak	E23	Çübe, kışkış
K24	Horoza kışt	E24	Çübe
K25	Yok	E25	Kışt
K26	Hoşt	E26	Hüü be
K27	Hoşt	E27	Çüü be
K28	Çübe	E28	Hoşt köpeğe
K29	Höoyt köpeğe	E29	Deh deh
K30	Hoşt köpeğe	E30	Pist, köpek hoşt, tavuk kışt, büyük baş höst, kuzuya da puşt

Soru 28 Görmeyi en çok istediğiniz hayvan hangisidir?

Bu soruya verilen yanıtlar, neredeyse tüm katılımcıların hayalinde görülmesi gereken bir hayvan olduğunu göstermiştir. Verilen yanıtlar arasında ülkemizde olmayan hayvanların da olması, katılımcıların faunal bilgilerinin çevreleriyle sınırlı olmadığını göstermektedir (Çizelge 4.29).

Çizelge 4.29. "Görmeyi en çok istediğiniz hayvan hangisidir?" sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar.

K1	Tavus kuşu	E1	Fil ve panda
K2	Sibirya kaplanı	E2	Megaladon
K3	Maymun	E3	Timsah, aslan, yılan, boğa
K4	Penguen, yunus	E4	Yok
K5	Papağan	E5	Zürafa, kaplan, fil
K6	Penguen, panda	E6	Balık ve kuş
K7	Zebra	E7	Mamut, kılıç dişli aslan
K8	Zürafa	E8	Piton yılanı
K9	Kuzu	E9	Penguen
K10	Panda	E10	Kartal
K11	Leopar	E11	Goril
K12	Yunus	E12	At, köpek
K13	Deniz hayvanları	E13	Aslan
K14	Jaguar	E14	Leopar, aslan, çıngıraklı yılan
K15	Vaşak	E15	Süs balığı, kedi
K16	Geyik	E16	Gergedan
K17	Kuğu	E17	Zümrüdü anka kuşu
K18	Yunus balığı	E18	Kaplan, kartal
K19	Kedi, köpek	E19	Timsah
K20	Dinazor	E20	Serçe
K21	Zürafa	E21	Kartal
K22	Fil	E22	Atmaca
K23	Kedi yavrusu	E23	Maymun
K24	Koyun yavrusu	E24	Kunduz
K25	Karaca	E25	Kaplan
K26	Geyik	E26	Aslan
K27	Yaban tavşan yavrusu	E27	Kartal
K28	Fil	E28	Şahin
K29	Karakulak	E29	Orka
K30	Siyah panter	E30	Köpek

Soru 29 Bildiğiniz bir hayvan hastalığı var mı?

Bu soruya kadın katılımcıların tümünün yanıt vermiş olması dikkat çekicidir. Verilen yanıtların daha çok ekonomik değeri olan hayvanlarla ilişkili olduğu görülmektedir (Çizelge 4.30).

Çizelge 4.30. "Bildiğiniz bir hayvan hastalığı var mı?" sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar.

K1	Mide dönmesi ineklerde	E1	Kuduz, kanser
K2	Kedilerde fip, köpeklerde gençlik	E2	Domuz gribi, maymun çiçeği
K3	Şap, mavi dil	E3	Domuz gribi
K4	Şap, brucella, orf	E4	Yok
K5	Mavi dil	E5	İnek şarbon, kuş-tavuk gribi
K6	Kuduz, salmonella, brucella	E6	Yok
K7	Mantar, uyuz	E7	Brucella, şarbon
K8	Brucella, kuduz	E8	Kuş gribi, deli dana
K9	Kuduz	E9	Kuş gribi, deli dana
K10	Köpek gençlik hastalığı	E10	Yok
K11	Mavi dil hastalığı, brucella	E11	Şarbon, deli dana, kuş gribi
K12	Kuduz	E12	Maymun çiçeği, kuş gribi, domuz gribi
K13	Kuduz	E13	Kuduz, uyuz
K14	Tbc, pnömoını	E14	Toxoplazma
K15	Uyuz, kuduz	E15	Brucella
K16	Koyunlarda kelebek, ineklerde şap	E16	Deli dana, kuş gribi
K17	İneklerde şap	E17	Yok
K18	Kuş gribi	E18	Domuz gribi
K19	Gençlik hastalığı, kedi için fip	E19	Kuş gribi
K20	Tabak hastalığı	E20	Şarbon, ruam, uyuz
K21	Mantar, toxoplazma	E21	Şarbon
K22	Deli dana	E22	Şap
K23	Kuduz	E23	Şap
K24	Brucella	E24	Şarbon, kuş gribi
K25	Kuduz	E25	Mastit
K26	Şap	E26	Kuduz
K27	Kelebek hastalığı koyunda	E27	Şap
K28	Kuduz, brucella	E28	Şarbon
K29	Mastit	E29	Şap, mastit, geviş getirme hastalığı
K30	Mastit, gaz düğümlenmesi	E30	Şap, şarbon, mastit

Soru 30 Çevrenizdeki evcil ya da yabani hayvanlarda gördüğünüz belirli bir davranışının nedenine dair bir bilginiz var mı?

Bu soruya kadın katılımcıların 20'si, erkek katılımcıların da 21'i yanıtım yok şeklinde beyanda bulunmuşlardır. Verilen yanıtlar incelendiğinde büyük oranda kedi ile ilgili oldukları görülmektedir (Çizelge 4.31).

Çizelge 4.31. "Çevrenizdeki evcil ya da yabani hayvanlarda gördüğünüz belirli bir davranışının nedenine dair bir bilginiz var mı?" sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar.

K1	Yok	E1	Yok
K2	Belirli mevsimsel dönemlerde içgüdüsel olarak üremeye eğimli olacak şekilde evrilmişlerdir.	E2	Yok
K3	Yok	E3	Kedilerin ısırması sahiplenme
K4	Yok	E4	Yok
K5	Yok	E5	Yok
K6	Yok	E6	Yok
K7	Yok	E7	Yok
K8	Yok	E8	Yok
K9	Yok	E9	Yok
K10	Kedilerin sevilmek istendiği sokulması	E10	Yok
K11	Koyun ve keçiler yağmur yağmadan önce zıplarlar	E11	Hayvanların eğitilmesi
K12	Yok	E12	Depremden önce köpeklerin verdiği tepki
K13	Yok	E13	Yok
K14	Kedi masajı, nedeni yiyecek istemesi	E14	Yok
K15	Horozlar saat başı öter	E15	Kedinin ayaklara sürtünmesi selam hoşgeldin
K16	Yok	E16	Yok
K17	Kedilerin sürtünmesi yemek istemesi	E17	Etçil hayvanların ot yemesi karınların ağrıdığına işarettir.
K18	Erkek kedinin koku salması	E18	Yok
K19	Kedinin kabarması korktuğunu ifade ediyor	E19	Yok
K20	Yok	E20	Açlık, korku
K21	Yok	E21	Yok
K22	Yok	E22	Yok
K23	Yok	E23	Yok
K24	Yok	E24	Yok
K25	Yok	E25	Yok
K26	Yok	E26	Kedinin ayaklara sürtünmesi yemek istediğine
K27	Yok	E27	Yok
K28	Yok	E28	Etçil hayvanların ot yemesi karınların ağrıdığına işarettir.
K29	Yok	E29	Yok
K30	Köpeğin toprağa uluması depreme işaret	E30	Köpeklerde kuduz

Soru 31 Hayvanların üreme davranışları ile ilgili sahip olduğunuz bilgiler nelerdir?

Bu soruya kadın katılımcıların 17'si, erkek katılımcıların da 14'ü yanıt vermemiştir. Verilen yanıtlar incelendiğinde ekseriyetle üreme davranışları ile ilgili olduğu görülmektedir (Çizelge 4.32).

Çizelge 4.32. "Hayvanların üreme davranışları ile ilgili sahip olduğunuz bilgiler nelerdir?" sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar.

K1	Koyun ve ineklerde doğuma hazırlandığı zaman kanlanma gerçekleşir ardından veteriner çağırılarak üreme için tohumlama yapılır.	E1	Çiftleşme mevsimi saldırganlık
K2	İçgüdüsel olarak üreme eğilimi gösterirler	E2	Yok
K3	Yok	E3	Yok
K4	Yok	E4	Yok
K5	Yok	E5	Normal çiftleşme bilgileri
K6	Yok	E6	Yok
K7	Yok	E7	Hayvanların üreme dönemlerinde birçoğunun koku salması ve birçok yere idrar yapması
K8	Yok	E8	Yok
K9	Memeli hayvanların insanlardaki gibi	E9	Üremeye uygun dişi koku salar
K10	Kedi köpek kızışma döneminde farklı hareket	E10	Yok
K11	Yok	E11	Yılın belli dönemlerinde üremeye hazır olduklarında cinselliğe ihtiyaç duyarlar
K12	Yok	E12	Köpeklerin kızışması, yalıklama
K13	Yok	E13	Kedi köpek yalıklaması
K14	Kedilerin mart ayında ses çıkarması hırçınlık	E14	İçgüdüsel kızışma koku salma
K15	Kediler mırk mırk diye ses çıkarır	E15	Birbirlerine kur yaparlar
K16	Kedilerin sürekli miyavlaması	E16	Yok
K17	Dişi kedinin belirli noktalara idrar yapması	E17	Yok
K18	Yok	E18	Koku salarak
K19	Kedilerin kızgınlık dönemlerinde idrar kokularının değişmesi	E19	Yok
K20	Yok	E20	İnekler boğsadığında birbirini aşmaya çalışır, tuz yalar
K21	Kedi köpek mart ayında davranış değişikliği	E21	Saldırganlık
K22	Yok	E22	Hayvanlarda hırçınlaşma
K23	Yok	E23	Yok
K24	Yok	E24	Ötmesi

K25	Yok	E25	Yok
K26	Kedilerin kızgınlık dönemlerinde idrar kokularının değişmesi	E26	Koku salma
K27	Yok	E27	Saldırganlık
K28	Kedi köpek mart ayında davranış değişikliği	E28	Yok
K29	Yok	E29	Yok
K30	İneklerin çiftleşme zamanı geldiğinde çok mööölemesi	E30	Yok

Soru 32 Bilimsel adını bildiğiniz bir hayvan var mı?

Bu soruya her iki gruptaki kadın katılımcıların 18'er tanesi yanıtım yok şeklinde yanıt viştir. yanıt vermemiştir. Verilen yanıtlar incelendiğinde kedi ve köpeğin ön olanda olduğu görülmektedir (Çizelge 4.33).

Çizelge 4.33. "Bilimsel adını bildiğiniz bir hayvan var mı?" sorusuna katılımcılar tarafından verilen yanıtlar.

K1	Yok	E1	*Felis catus* kedi
K2	Su aygırı-hipopotam	E2	Yok
K3	Yok	E3	Yok
K4	*Canis lupus*-köpek, *Equus caballus* - at, *Drosophila melanogaster*-sirke sineği	E4	Yok
K5	Yok	E5	Yok
K6	*Drosophila melanogaster*-sirke sineği	E6	Yok
K7	Dinazor	E7	Yok
K8	Yok	E8	Hemstır fare
K9	*Felis catus* kedi	E9	Yok
K10	Yok	E10	Yok
K11	Yok	E11	Yok
K12	Yok	E12	Yok
K13	Dinazor	E13	Yok
K14	*E .coli*	E14	Yok
K15	Yok	E15	*Poe cilidae*-lapistes süs balığı
K16	Yok	E16	Dinazor
K17	Yok	E17	Yok
K18	Yok	E18	Tembel hayvan
K19	*Felis catus* kedi	E19	Dinazor
K20	Yok	E20	*Canis*-köpek
K21	Tirex	E21	Fare kobay
K22	Yok	E22	*Felis catus* kedi
K23	Fare	E23	Yok
K24	*Felis catus* kedi	E24	Yok
K25	Yok	E25	*Canis* köpek
K26	Yok	E26	Yok
K27	*Felis catus* kedi	E27	*Felis catus* kedi
K28	Yok	E28	Yok
K29	Yok	E29	Orka
K30	Yok	E30	Yok

BÖLÜM 5

TARTIŞMA

Gerçekleştirilen bu tez çalışmasında, Trakya Bölgesi'nde (Edirne-Kırklareli) doğmuş ya da küçük yaşlarda bölgeye göç ederek burada yetişmiş kişilere yüz yüze gerçekleştirilen görüşmelerde düzensiz anket soruları yöneltilerek verilen cevaplar dikkate alınarak şahsen tecrübe ettikleri, yakınlarının tecrübe ettiği, ve/veya varlığını bildikleri ancak şahit olmadıkları etnozoolojik bilgiler derlenerek, sözel yollar ile nesilden nesile aktarılan ve zaman içinde ortadan kalkması muhtemel zooloji ilişkili kültürel birikimleri kaydedilmiştir.

Yapılan anket çalışması sonucunda verilen cevaplar doğrultusunda kırsal alanda yaşayan yaşlı insanların hayvanlar ile olan ilişki ve bilgisinin şehirde yaşayan genç ve orta yaş grubu insanlara göre çok daha fazla bilgi ve tecrübeye dayalı bir ilişki kurduklarını bize göstermektedir. Şehirde yaşayan ve daha çok genç ve orta yaş grubunda olan insanların sadece belli başlı hayvanları tanıyıp onlarla iletişim kurdukları tespit edilmiş, fakat kırsalda yaşayan insanların çok daha fazla hayvan ile iletişime geçip onlarla yakın ilişki kurduğu ve simgeleştirdiği tespit edilmiştir. 18 yaş ve 35 yaş aralığında bulunan, köyde doğmasına rağmen daha sonra şehir merkezine göç eden kişilerden yapılan anket çalışmasındaki bilgilere dayanarak 35 yaş ile 81 yaş aralığındaki katılımcılara göre daha az hayvan bilgisi olduğu ve hayvanlar ile daha az iletişim kurulduğu, hayvan hastalıkları ile ilgili çok az bilgi birikimine sahip oldukları verilen cevaplar doğrultusunda tespit edilmiştir. Hayvanlar ile yapılan tedavilerin çoğunu yaşlı ve orta yaş grubu kişilerin bildiği ve halen birçoğunu uyguladıkları gözlemlenmiştir. Genç katılımcıların ise birçoğunun bu tarz bilgilerden haberinin olmadığı tespit edilmiştir. Kültür ve geleneklerin kırsal alanda halen devam ettirildiği ve arkadan gelen nesile aktarılmaya çalışıldığı belirlenmiştir.

Sahadan elde edilen etnozoolojik bilginin değerlendirilmesinin yapılmasında soru temelli olarak verilen yanıtlar dikkate alınmış, ilintili sorular birlikte değerlendirilmiş ve yöreye ilişkin yeni olabilecek bilgilerin altı çizilerek literatüre katılması sağlanmıştır. İlgili değerlendirmeler aşağıdaki gibidir;

Katılımcılara "Geçmişte ya da günümüzde, kendileri ya da aile fertlerinin yaşadığı ev(ler)de kullanılmış olan hayvan figürleri, kabartmalar vb. süsler var mı? Varsa bunlar ne anlama geliyorlar? şeklinde yöneltilen soruya verilen yanıtlar değerlendirildiğinde, yakın dönem ev dizaynları içinde ya da dış cephelerinde hayvan figürlü bir süslemenin, kabartmanın olmadığı anlaşılmaktadır. Diğer taraftan, evlerde süs olarak çeşitli hayvan figürlerinin kullanıldığı ortaya çıkmaktadır ki bunların başında fil figürü beyan edilmiştir. Günümüzde var olan halk inanışına göre, hediye olarak birisine alınan 7 adet filin ev sahibi olunacağına işaret ettiği kabul edilmektedir. Nitekim ülkemizde hemen hemen tüm coğrafyalarda bu tarz bir hediye alma, hediye verme geleneği halen sürdürülmektedir. Ancak, fil yanıtının katılımcıların yaş dağılımı dikkate alınarak değerlendirilmesi, genç nesilin bu inanış hakkında yaşı ileri olanlara göre daha az bilgi sahibi olduğunu göstermektedir. Fil, muhtemelen inanç ile ilgili nedenlerden dolayı kültürümüzde yer etmeye başlamış bir figürdür. Çatalbaş (2011) Budizm'in etkisiyle kullanılmaya başlanmış fil figürünün coğrafyamızda güç, kuvvet, hükümdarlık ve hâkimiyetin sembolü olduğunu belirtmektedir. Eski Hint mitolojisinde birçok tanrının bineği ve tanrıların büründüğü şekil olduğu bilinen fil figürüne orta Asya Türk sanatında rastlanmadığı bilinmektedir (Yücel ve Şanal, 2021). Geçmiş dönem Türk devletlerinin Orta Asya'ya göre güney bölgelerde hakimiyet kurmasıyla fil figürü ikonografik anlatımlara dahil olmuştur (Hergül, 2011). Bazı arkeolojik buluntu alanlarında (örn. Ordos) sultanın gücünün kullanılan fil sembollerine yüklendiği bilinmektedir.

Katılımcılar kendilerine yöneltilen ve bir din ya da dini motif ile ilişkili olduğunu bildikleri bir hayvan varlığını sorgulayan soruya daha çok halk arasında adak özelliği ile bilinen koç, koyun, deve, inek gibi hayvanları beyan etmişlerse de yanıtlar arasında 55 yaşındaki erkek bir katılımcının ejderha yanıtı dikkati çekmektedir. Her ne kadar Çin mitolojisine ait olduğu kabul edilse de, ejderhanın Türk mitolojisinde de yer alması, günümüze kadar adının ve yerinin ulaşmasına aracılık etmiştir (Çatalbaş 2011). Önceleri bereketin, refahın ve gücün temsili olarak kabul edilen bu hayvan, sonradan kötülüğün sembolü olarak algılanmıştır (Duman, 2019). Ejderha yanıtını veren katılımcının bu

yanıtını ne ile ilişkilendirdiğine dair bir beyanı olmadığı için, bu bilgiye nasıl ulaştığı, aktarmak istediğinin tam olarak ne olduğu konusu açıklığa kavuşturulamamıştır. Ejderha adı eski Türkçe metinlerinde farklı adlarla anılmış, Kaşgarlı Mahmut'un Divanü Lugati't Türk adlı eserinde Yilbüke adıyla yer bulmuştur (Bayat, 2009, s.75). Türk destan, efsane, masal ve hikâyelerinde sık rastlanılan efsanevi bir varlık olması, günümüz toplumunda da biliniyor olmasını açıklayan özelliklerden bazıları olabilir.

Sonuçlar katılımcıların çevrelerindeki faunal çeşitliliğe ve popülasyon dinamiklerine dair kısıtlı da olsa bilgi sahibi olduklarını göstermektedir. Yaşadıkları yörede sayıca artan ya da yok olan veya alana sonradan gelen bir hayvan olup olmadığı sorulduğunda katılımcılar köpeklerin, martıların, domuzların, böceklerin, farelerin ve kedilerin sayıca artış gösterdiğini domuz, tarla kuşları, besi hayvanları, tavşan, tilki, ceylan, manda, karaca, saksağan ve tepeli serçenin ise sayıca azaldığını beyan etmişlerdir. Kısmen yaban hayatından canlı gruplarını da içeren bu yanıt katılımcıların iyi bir gözlemci olduklarına işaret etmektedir. Faunal bilginin bilimsel ayağına dair ise çok fazla bir bilginin katılımcılarca taşınmadığı görülmüştür. Diğer taraftan, katılımcıların çevrelerindeki hayvanlara, bu hayvanların yavrularına ve yetişkinlere verilen özel adlarına, hastalıklarına, tıbbi amaçlı kullanımlarına ilişkin hatırı sayılır bilgi beyan etmiş olmaları ve bu beyanın cinsiyet ve yaş faktörlerinden bağımsız olması önemlidir.

Katılımcıların kendisine yöneltilen yaşadığınız yörede bildiğiniz evcil ya da yaban hayvanlarının yavrularına ve yetişkinlerine verilen ad sorusuna daha çok Trakya bölgesinde çok fazla kullanılan köpek yavrusuna encek, tavuk yavrusuna civciv, inek yavrusu buzağı, koyun yavrusu kuzu şeklinde cevap vermişlerdir. 37 yaşındaki kadın bir katılımcının manda yavrusuna kömüş şeklinde verdiği cevap Trakya bölgesinde sık kullanılmayan bir terime işaret etmektedir.

Katılımcıların hayvanların yetişkinlerine verilen isimlere dair verdikleri yanıtlar, genel halk bilgisi dahilinde olan yanıtlar olarak değerlendirilmiştir. Yanıtlar arasında yer alan gugucuk terimi kumru kuşu için kullanılan bir terim olup literatürde gumra, gumura, kuskuuk, gugusku, gugukçuk gibi alternariflerinin var olduğu da bilinmektedir (Miradowa, 2020).

Katılımcıların kendilerine yöneltilen "Eskiden ya da günümüzde siz ya da ailenizden birisi tarafından yaramazlık yapan çocuklara (onları susturmak için) hitap

ederken kullanılan ifadelerde adı geçen bir hayvan var mı?" sorusunu neredeyse katılımcılarımızın hepsi aynı cevabı vererek köpek demişledir. Trakya bölgesinde yaramazlık ile ilgili bir konu olduğunda akla gelen hayvanların başında köpek geldiği yaptığımız anketle ortaya konulmuştur. Bir hayvanı uzaklaştırmak için kullandıkları sözlere ilişkin olarak alınan yanıtlar incelendiğinde "çübe" yanıtının en fazla verilen yanıt olduğu görülmektedir. Farsça kökenli bir kelime olan ve oklava anlamına gelen bu kelime Trakya bölgesinde insanların özellikle köpekleri yanından uzaklaştırmak ve kovalamak için kullandıkları bir hitap sözcüğüdür. Yanı sıra, yine köpekleri ve diğer hayvanları kovalamak için kullanılan hoşt kelimesi de Türkçe kökenli bir kelime olarak TDK kayıtlarında "Köpekleri ürkütüp kaçırmak için çıkarılan ses" olarak tanımlanmaktadır.

"Mevsimler, yağış tipleri, rüzgar, ısı, gök gürültüsü gibi herhangi bir meteorolojik ve/veya iklimsel olay ile ilişkilendirdiğiniz bir hayvan var mı?" sorusuna verilen cevaplar değerlendirildiği zaman katılımcıların çoğunun kuşlarla mevsimlerin ilişkisi olduğunu belirttiği ve buna en çok leyleklerin göç etmelerini örnek gösterdiği görülmektedir. Ülkemizde de sık görülen leylekler, ülkeyi yaz göçmeni olarak kullanmaktadırlar, dolayısıyla kış mevsimini Afrika'da geçirirler. Leyleklerin ne zaman göç davranışına bağlayacaklarını belirleyen çevresel sıcaklık değerleri olduğu için havalar soğumadan önce bu davranışın başlaması gerekmektedir. Yapılan bir çalışmada leyleklerin göç tarihleri ile Kuzey Atlantik Salınımı arasında orta dereceli pozitif yönlü bir korelasyon tespit edilmiştir. Yapılan çeşitli analizlere erken başlayan göç dönemlerinin ardından daha soğuk kış mevsiminin yaşandığı ortaya konmuştur. Diğer bir ifade ile bir leylek ortalama bir göç tarihinden daha önceki bir tarihte göç ediyorsa, takip eden kış mevsimi muhtemelen beklenenden daha sert geçecektir (Bozyurt, 2010).

Katılımcıların kendilerine yöneltilen "Tehlikeli olduğunu düşündüğünüz bir hayvan var mı? Varsa bu tehlikeyi nasıl tanımlarsınız" sorusuna katılımcıların çoğu yılan cevabını vermiş ve yılan sokması ile ölüm tehlikesinin olduğunu beyan etmişlerdir. Erkek katılımcılardan bazıları ise en tehlikeli hayvan olarak domuz ve kurt beyanını vermişlerdir. Trakya bölgesinde özellikle domuz saldırıları sonucu çok ciddi yaralanmalar ve ölümle sonuçlanan sonuçlar gözlenmiştir.

Katılımcıların kendilerine yöneltilen "Eskiden ya da günümüzde siz ya da ailenizden birisi tarafından herhangi bir hastalığın tedavisinde kullandığınız bir hayvan

var mı? Varsa hangi amaçla kullanılmaktadır" sorusuna sülüğün pis kanı temizlemede, deve sütünün unutkanlığa, yara iyileşmesine domuz yağının iyi geldiğini beyan eden katılımcılar vardır. Bilimsel olarak araştırıldığında domuz yağının yara iyileşmesi üzerine etkilerinin araştırıldığı bir in vitro çalışmada domuz yağının kontrol grubuna göre %40 daha hızlı iyileşme sağladığı gösterilmiştir (Çayci, 2022). Diyabetik ayak ülserlerine domuz yağı uygulanan başka bir çalışmada da anjiyogenezin uyarılması, hücre çoğalması, iyileşmeyen diyabetik yaralar üzerinde gözlemlenen iyileştirici etkiler gibi güçlü aktivitelere sahip olduğu gösterilmiştir. Verilen yanıtlar arasında sülük ile kan temizlenmesi, halk arasında geniş bir kitle tarafından bilindiği düşünülen bir uygulamadır (Okka, 2011). Edirne il merkezinde yaşayan 20-64 yaş arası yetişkinlerin katıldığı bir çalışmada katılımcıların geleneksel ve tamamlayıcı tedavi bilgi düzeyleri ve bu tedaviyi kullanım durumları sorgulanmış ancak sülük içeren bir tedavi ile büyük oranda hiç meşgul olmadıkları ortaya konmuştur. Ancak sülük tedavisi ile ilgili olarak kendilerine sorulan ve sülük tedavisinin iyi geldiği hastalıkları kapsayan sorulara verdikleri yanıtlar bu konudaki bilgi düzeylerinin yüksek olduğunu ortaya koymuştur (Okka, 2011).

"Hayvan sokması ve/veya ısırmasına karşı kullanıldığını bildiğiniz geleneksel bir tedavi yöntemi var mı?" sorusuna katılımcıların çoğu arı sokmasına amonyak tedavisi uygulanması şeklinde yanıt vermişlerdir. Arı sokması sonucu meydana gelen alerjik durumlar bazen ölüme varan çok ciddi sorunlara yol açmaktadır. Ülkemizin farklı yörelerinde arı sokması ve arı zehirine karşı oldukça değişik geleneksel yöntemler uygulanmaktadır (Uğur, Sıralı, & Demirkol, 2013). Arının iğnesi çıkarıldıktan sonra sokulan yere buz konması, sokulan yere bir miktar çamur sürülüp, hava ile temasına engel olunması, arı sokması sonucu meydana gelen ağrı hissini yok etmek için sokulan yere soğuk su uygulanması ve su ile kıvamlı hale getirilen killi toğrağın üzerine nane yağı ilave edildikten sonra sokulan yere sürülmesi bu yöntemlerden bazılarıdır.

Katılımcıların diğer sorulara verdikleri yanıtlar birlikte değerlendirildiğinde, çevrelerinde faunaya ilişkin olarak daha çok ekonomik öneme sahip evcil hayvanlara yönelik bilgilerinin olduğu, bu bilgilerin cinsiyet ve yaş faktöründen bağımsız olarak taşındığı görülmektedir. Özellikle ekonomi, günlük yaşam ve sağlık içerikli sorulara verilen yanıtlar katılımcıların fauna ile sıkı ilişki içinde olduklarını ancak bu ilişkinin yine de sınırlı olduğunu göstermektedir. Daha geniş katılımlı olarak yapılabilecek çalışmalarla özellikle etnozoolojik bilginin yeni nesile aktarımı konusundaki güncel durumun

belirlenmesi mümkün olabilecektir. Bu ve benzeri çalışmaların, yazılı olmayan bazı sözel etnozoolojik bilginin kayıt altına alınması bakımından önemli olduğu ortadadır. Konu ile ilgili sivil toplum kuruluşları, dernekler ve yerel yönetimleri maddi ve manevi desteği, Türkiye çapında ve/veya yerel çalışmaları güçlü kılacak ve teşvik edecektir.

KAYNAKLAR

Acar, H.V. (2018). Moğollardan Anadolu'ya Bir Halk Hekimliği Tedavi Yöntemi: Deriye Çekme. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*, *8*(1), 33-46.

Adeola, M.O. (1992). Importance of wild animals and their parts in the culture, religious festivals, and traditional medicine, of Nigeria. *Environmental conservation*, *19*(2), 125-134.

Albuquerque, U.P., & Alves, A.G.C. (2016). What is ethnobiology?.In *Introduction to ethnobiology* (pp. 3-7). Springer, Cham.

Allaby, M. (2010). Animals: from mythology to zoology. Facts On File, Inc., New York.

Alvard, M.S., Robinson, J.G., Redford, K.H., & Kaplan, H. (1997). The sustainability of subsistence hunting in the neotropics: La sustentabilidad de la caza de subsistencia en el neotrópico. *Conservation Biology*, *11*(4), 977-982.

Alves, R.R.N. (2007). Commercialization and use of snakes in North and Northeastern Brazil: implications for conservation and management. *Biodiversity and Conservation*, *16*(4), 969-985.

Alves, R.R.N. (2012). Relationships between fauna and people and the role of ethnozoology in animal conservation. *Ethnobiology and Conservation*, *1*, 1-69.

Alves, R.R.N., & Nishida, A.K. (2002) A ecdise do caranguejo-uçá, *Ucides cordatus* L. (Decapoda, Brachyura) na visão doscaranguejeiros. *Interciencia, 27*, 110-117.

Alves, R.R.N., & Rosa, I. L. (2013). Animals in traditional folk medicine. *Springer-Verlag Berlin Heidelberg. DOI*, *10*, 978-3.

Alves, R.R.N., & Souto, W.M.S. (2015). Ethnozoology: a brief introduction. *Ethnobiology and conservation*, *4*, 1-13.

Anadón, J.D., Giménez, A., & Ballestar, R. (2010). Linking local ecological knowledge and habitat modelling to predict absolute species abundance on large scales. *Biodiversity and Conservation*, *19*(5), 1443-1454.

Anderson, E.N., Pearsall, D., Hunn, E., & Turner, N. (Eds.). (2012). *Ethnobiology*. John Wiley & Sons.

Birket-Smith, K. (1976). Ethnographical collections from the Northwest Passage. AMS Press, New York.

Clément, D. (1998). The historical foundations of ethnobiology (1860-1899). *Journal of Ethnobiology*, *18*, 161-161.

Chamberlin, R.V. (1908). Animal Names and Anatomical Terms of the Goshute Indians. *Proceedings of the Academy of Natural Sciences of Philadelphia 60*, 74-103.

Costa-Neto, E.M. (2005). Animal-based medicines: biological prospection and the sustainable use of zootherapeutic resources. *Anais da Academia Brasileira de ciências*, *77*, 33-43.

Çayci, E. (2022). *Sıçanda eksizyon ile oluşturulan yara modelinde propolis pomad ve mupirosin pomad'ın yara iyileşmesine etkileri.* Yayınlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi.

Çoban, İ. (2015). Türk İkonografisinde Kartal Motifi ve Çağdaş Türk Resmine Yansımaları. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, *4*(16), 57-80.

Dodd, Jr C.K. (1993). Strategies for snake conservation. Ecology and Behavior. McGraw-Hill, Inc., New York, pp. 363-393.

El-Kamali, H.H. (2000). Folk medicinal use of some animal products in Central Sudan. *Journal of Ethnopharmacology*, *72*(1-2), 279-282.

Ellen, R. (2004). From ethno-science to science, or 'What the indigenous knowledge debate tells us about how scientists define their project'. *Journal of Cognition and Culture*, *4*(3-4), 409-450.

Emery, K.F. (2007). Assessing the impact of ancient Maya animal use. *Journal for Nature Conservation*, *15*(3), 184-195.

Eminağaoğlu, Ö., Göktürk, T., & Akyıldırım Beğen, H. (2017). Traditional uses of medicinal plants and animals of Hatila Valley National Park, Artvin. *Biological Diversity and Conservation*, *10*(3), 33-42.

Foster, M.S., & James, S.R. (2004). Dogs, deer, or guanacos: zoomorphic figurines from Pueblo Grande, central Arizona. *Journal of Field Archaeology*, *29*(1-2), 165-176.

Henderson, J., & Harrington, J.P. (1914). *Ethnozoology of the Tewa Indians* (Vol. 56). US Government Printing Office.

Kendir, G., & Güvenç, A. (2010). Etnobotanik ve Türkiye'de yapılmış etnobotanik çalışmalara genel bir bakış. *Hacettepe University Journal of the Faculty of Pharmacy*, *30*(1), 49-80.

Lves, R.R.N., & Souto, W.M.S. (2010). Etnozoologia: conceitos, considerações históricas e importância. In: Alves RRN, Souto WMS, Mourão JS (eds) A Etnozoologia no Brasil: Importância, Status atual e Perspectivas. 1 ed. NUPEEA, Recife, PE, Brazil, pp. 19-40.

Malkin, B. (1958). Cora ethnozoology, herpetological knowledge; a bio-ecological and cross cultural approach. *Anthropological Quarterly, 31*(3), 73-89.

Marques, J.G.W. (1995). Pescando pescadores: etnoecologia abrangente no baixo São Francisco alagoano.Núcleo de Apoio à Pesquisa de Populações Humanas em Areas Umidas Brasileiras, Pró-Reitoria de Pesquisa da Universidade de São Paulo,

Mason, O.T. (1899). Aboriginal american zoötechny. *American Anthropologist*, 45-81.

McNeely, J.A. (2001). Religions, traditions and biodiversity. *COMPAS Magazine*, 20-22.

Moreira, I.C. (2002). O escravo do naturalista - O papel do conhecimento nativo nas viagens científicas do século 19. Ciência Hoje, 31, 40 - 48.

Okka, B. (2011). Geçmişten Günümüze Sülük Tedavisi. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*, 9-9.

Okuşluk, R. Ş. (2011). Türk halk kültüründe bolluk ve bereketle ilgili inanç ve uygulamalarda eski Türk kültürü izleri. *Folklor/Edebiyat*, *17*(66), 209-228.

Overal, W.L. (1990). Introduction to ethnozoology: what it is or could be. In: Posey DA, Overal WL (eds) Ethnobiology: implications and applications. MPEG, Belém, Brasil, pp. 127-129.

Ögel, B. (1971). *Türk mitolojisi*. MEB

Özbaşaran, M. (2011). The Neolithic on the plateau.

Rosa, I.M., Alves, R., Bonifácio, K.M., Mourão, J.S., Osório, F.M., Oliveira, T.P., & Nottingham, M.C. (2005). Fishers' knowledge and seahorse conservation in Brazil. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine, 1*(1), 1-15.

Sax, B. (2002). The Mythological Zoo: An Encyclopedia of Animals in World Myth, Legend and Literature. ABC-CLIO, Inc., Santa Barbara.

Siddiq, A.B. (2019). *Tarihöncesi Toplumlarda İnsan-Hayvan İlişkisi ve Orta Anadolu Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem Faunası*. Çizgi Kitabevi.

Siddiq, A.B., & Habib, A. (2016). Anthrozoology–an emerging robust multidisciplinary subfield of anthropological science. *Green University Review of Social Sciences, 3*(1), 45-67.

Siddiq, A.B., Erdem, Ç., & Şanlı, S. (2018). Türkiye'de İnsan-Hayvan İlişki Bilimi Antrozooloji'nin Faaliyet Alanları. *Itobiad: Journal of the Human & Social Science Researches, 7*(2).

Sillitoe, P. (2006). Ethnobiology and applied anthropology: rapprochement of the academic with the practical. *Journal of the Royal Anthropological Institute, 12*, 119-142.

Sinmez, Ç.Ç., & Aslım, G. (2017). İç Anadolu bölgesindeki hayvanlarla ilgili inanış ve uygulamalar üzerine bir değerlendirme. *Bilig, 81*, 205-232.

Stearns, R.E.C. (1889). *Ethno-conchology: a study of primitive money*. US Government Printing Office.

Sturtevant, W.C. (1964). Studies in ethnoscience 1. *American Anthropologist, 66*(3), 99-131.

Şanlı, S., & Siddiq, A.B. (2018). Anthrozoological study on the agro-pastoral societies of Kiziltepe, Southeast Anatolia. *İnsan ve İnsan, 5*(16), 121-138.

Oğuz, M.Ö. (2013). Terim olarak somut olmayan kültürel miras. *Milli Folklor, 25*(100), 5-13.

Oudhia, P. (2002). Traditional medicinal knowledge about common insects and mites in India. *Ecology Environment and Conservatıon, 8*, 339-340.

Von Martius, K.F.P. (1939). Natureza, doenças, medicina e remédios dos índios brasileiros (1844). *Brasiliana*.

Yeşilada, E., Sezik, E., Honda, G., Takaishi, Y., Takeda, Y., & Tanaka, T. (1999). Traditional medicine in Turkey IX: Folk medicine in north-west Anatolia. *Journal of ethnopharmacology, 64*(3), 195-210.

Zuercher, G.L., Gipson, P.S., & Stewart, G.C. (2003). Identification of carnivore feces by local peoples and molecular analyses. *Wildlife Society Bulletin*, 961-970.

ÖZGEÇMİŞ

1987 yılında Edirne'de Haziran ayında doğdum. İlkokulu Kurtuluş İlköğretim okulunda tamamladıktan sonra Atatürk Ortaokul'unu da başarılı bir şekilde bitirdim. Lise sınavlarında başarılı bir sonuç aldım aynı zamanda girmiş olduğum Sağlık Meslek Lisesi sınavlarında da başarılı olunca tercihimi hayalim olan okuldan yana kullanarak Kocaeli Körfez Sağlık Meslek Lisesi Laboratuvar Bölümüne yerleştim. Eğitimimi 4 yıl boyunca okul birincisi olarak en iyi şekilde bitirerek okul tarihine geçtim. Üniversitesi sınavında başarılı bir sonuç alarak katsayı engeli olmasına rağmen 2004 yılında Trakya Üniversitesi Biyoloji Bölümünü kazandım. Üniversite hayatımla birlikte memuriyet hayatımda başladığından dolayı aynı zamanda gece nöbet tutarak laborantlığımı sürdürken, gündüzleri de okulumu başarılı bir şekilde bitirmeye çalıştım. 2020 yılında Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Biyoloji Anabilim Dalı Tezli yüksek lisans programına Prof. Dr. Volkan AKSOY'un desteği ile başladım.